ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ

ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

ΕΚΔΟΣΗ Β'

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

«Η ιεραρχία, η κυριαρχία κι ο σεξισμός δεν εξαφανίζονται με το «δημοκρατικό συγκεντρωτισμό», με μια «επαναστατική ηγεσία», μ'ένα «εργατικό κράτος» και με μια σχεδιασμένη οικονομία». Εκείνο που πρέπει να δημιουργήσουμε, για ν'αντικαταστήσουμε την αστική κοινωνία, δεν είναι μόνο η αταξική κοινωνία που οραματίστηκε ο σοσιαλισμός, αλλά και η μη καταπιεστική ουτοπία που οραματίστηκε ο αναρχισμός».

ΜΑΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ

ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ

ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

Μετάφραση: *Νίκος Β. Αλεξίου*

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ: *Ἱεραρχία καί Κυριαρχία*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: *Νίκος Β. Ἀλεξίου*

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ: *ΦΩΤΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΕ*
Κεραμεικοῦ 23, τηλ.52-45-846

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: *«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ» Κωλέττη 29, ΑΘΗΝΑ*

ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

«Ἡ ἱεραρχία, ἡ κυριαρχία κι ὁ σεξισμός δέν ἐξαφανίζονται μέ τό «δημοκρατικό συγκεντρωτισμό», μέ μιά «ἐπαναστατική ἡγεσία», μ' ἕνα «ἐργατικό κράτος» καί μέ μιά «σχεδιασμένη οἰκονομία». Ἐκεῖνο πού πρέπει νά δημιουργήσουμε, γιά ν' ἀντικαταστήσουμε τήν ἀστική κοινωνία, δέν εἶναι μόνο ἡ ἀταξική κοινωνία πού ὁραματίστηκε ὁ σοσιαλισμός, ἀλλά κι ἡ μή καταπιεστική οὐτοπία πού ὁραματίστηκε ὁ ἀναρχισμός».

ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ

ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

Ἡ ἐμπορευματική μας κοινωνία, περισσότερο ἀπό ὁποιαδήποτε ἄλλη κοινωνία στήν ἱστορία, ἔχει καθηλώσει τήν ἀνθρώπινη κατάσταση μέσα στή σφαίρα τῆς οἰκονομίας κι ἔχει γεννήσει συνακόλουθα μιά φοβερή ἰδεολογική δομή πού βασίζεται πάνω στήν ἰδιοκτησία, τήν ἐργασία, τήν ἀγορά καί τήν κοινωνική κατανομή τῶν πόρων. Ἀκόμα κι ὁ πιό βαθύτερος ψυχολογικός μας μηχανισμός τῆς ἐνοχῆς, τῆς θυσίας καί τῆς ἀπάρνησης – ἕνας μηχανισμός πού εἶναι φανερό ὅτι δέν εἶναι μοναδικός μέσα στήν ψυχή πού πλάθεται ἀπ' τήν ἀστική κοινωνία – δανείζεται τό ἐννοιολογικό του πλαίσιο καί τήν ὁρολογία του ἀπ' τήν οἰκονομική θεωρία. Ἡ χρήση τοῦ ὅρου «ὑπερκαταστολή» ἀπ' τό Μαρκοῦζε, μέ τή φανερή της συγγένεια μέ τή Μαρξιανή κατηγορία τῆς «ὑπεραξίας», ἀποτελεῖ ἁπλῶς ἕνα πιό ἐκλεπτισμένο ἀντίστοιχο λέξεων, ὅπως «ἐπένδυση» ἤ «ἀγορά», ὅροι μέ τούς ὁποίους ἐκφράζουμε τήν «κατανομή» τῶν αἰσθημάτων μας καί τήν εὐαισθησία μας ἀπέναντι σέ ἀντίθετες ἰδέες. Εἴμαστε ἕνας λαός πού «ἐπενδύει» τά αἰσθήματά του· «ἀγοράζουμε» ἤ δέν «ἀγοράζουμε» ὁρισμένες ἀπόψεις. Ἡ συμβατική σχέση μέ τήν ὁποία ἡ ἀστική ἰδεολογία ἀποκτάει ὑπόσταση σάν ἡ ἴδια ἀκριβῶς ἡ οὐσία τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, παγιδεύει τή σκέψη μας μέσα σ' ἕνα δίκτυο ἰσοδυναμιῶν κι «ἀγοροπωλησιῶν», πού φθάνει στήν ἰδεολογική του τελειότητα στή θεωρία τῆς μίμησης τῶν κομπιοῦτερ κι ἀκόμα καί σέ οὐτοπικά ὁράματα ὅπως ἡ ἀντίληψη τοῦ Προυντόν γιά μιά μουτουελιστική κοινωνία. Συνακόλουθα, ὅταν σκεπτόμαστε τή θέση μας σέ σχέση μέ τούς ἄλλους, εἴμαστε ὅλοι ὑπερβολικά προετοιμασμένοι γιά νά τή μεταφράσουμε μέ ταξικούς καί ὑλικά ἐκμεταλλευτικούς ὅρους. Δέν εἴμαστε ἁπλῶς ντροπιασμένοι «διανοούμενοι», ἀλλά «μεσοαστοί» διανοούμενοι τοῦ κλώτσου καί τοῦ μπάτσου κι ὄχι μόνο εἴμαστε παγιδευμένοι σ' ἕνα σύμπλεγμα προνομίων, ἀλλά καί συνάμα σ' ἕνα σύμπλεγμα ἐκμετάλλευσης.

Ἔχω ἐξετάσει ἀλλοῦ τό βαθμό στόν ὁποῖο αὐτή ἡ κατάσταση τοῦ οἰκονομικοῦ ὑποθιβασμοῦ παρουσιάζει τήν ἀνθρώπινη ἐμπειρία καί δραστηριότητα μ' ἕνα μερικό, ἄν καί τονισμένο, τρόπο. Δέν ὑπάρχει στήν κοινωνία καμιά οἰκονομική ὑποδομή πού νἆναι εὐάλωτη ἀπ' τήν πολιτιστική, πολιτική καί ψυχολογική ἀνάλυση. Τό ὅτι αὐτή ἡ προσέγγιση ἔχει τά πλεονεκτήματά της εἶναι κάτι πού δέ θά τό ἀρνιόμουνα: ὅπως ὀργανώνεται στή θεωρία τοῦ Μάρξ, ἀτενίζει πίσω ἀπ' τίς ἰδεολογικές συνθῆκες τοῦ καπιταλισμοῦ τόν κόσμο τῆς οἰκονομίας, πού ἔχει ἀποκτήσει ἕνα τόσο ἔντονο ρόλο στή σύγχρονη κοινωνική ζωή. Τό ἀντικειμενοποιημένο ἄτομο – ὁ «ἐλεύθερος ἐπιχειρηματίας» τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας, ὁ «ἐλεύθερος πολίτης» τῆς νομικῆς ἐπιστήμης – βγαίνει ἀπ' τή σύγχυση κι ἀποκτάει τήν κοινωνική του ἤ κοινωνική της θέση μέσα σέ μιά ἐσωτερικά διχασμένη κοινωνία, πού βασίζεται σέ ἀντιμαχόμενα ταξικά συμφέροντα καί καταπιεστικές σχέσεις. Τό φυσικό δικαίωμα, πού ἡ σκέψη τοῦ Διαφωτισμοῦ κατέστησε αἰώνιο σά μιά ἀναλλοίωτη ὑπερκοινωνική δύναμη καί τά αἰτήματα τῆς λογικῆς, ἀποκαλύπτονται σάν ἡ ὀργανική λογική τῆς σύγχρονης βιομηχανίας, τοῦ ἐγωϊστικοῦ συμφέροντος καί τῆς αὐτοσυντήρησης στό χῶρο τῆς ἀγορᾶς.

Ἀλλά ὅσο πολύτιμες κι ἄν εἶναι αὐτές οἱ σκέψεις γιά τήν ἀπομυθοποίηση τῆς ἰδεολογίας τοῦ Διαφωτισμοῦ, καταπνίγουν μιά πιό βασική ἀνθρώπινη κατάσταση, πού συνενώνει ὅλες τίς ταξικές κι ὑλικά ἐκμεταλλευτικές κοινωνίες καί γίνονται ἔτσι καθεαυτές μιά πηγή ἀπομυθοποίησης. Ἀκόμα πιό θεμελιακές γιά τίς ταξικές κι ὑλικά ἐκμεταλλευτικές σχέσεις, εἶναι ἐκεῖνοι οἱ τρόποι ἐπιβολῆς πού μποροῦν νά συγκεντρωθοῦν καλύτερα κάτω ἀπό τήν πλατύτερη ἐπικεφαλίδα τῆς ἱεραρχίας καί τῆς κυριαρχίας. Γιατί ἐδῶ, ἡ ἱστορία διατηρεῖ ὄχι μόνο τόν πυρήνα τῆς προϊστορίας, ἀπ' τόν ὁποῖο ἐπιδίωκε νά μᾶς ἀπελευθερώσει ἡ θεωρία τοῦ Μάρξ μέ μιά ὑπέρτατη πράξη ταξικῆς συνείδησης, ἀλλά ἀνασυντίθεται σά «φυσικό δικαίωμα» στήν πιό ἀταβιστική του μορφή.

Ἡ ἀστική ἀντίληψη γιά τήν «ἐλευθερία τῶν εὐκαιριῶν» διαποτίζεται ἀπό τή διστακτικότητα καί τή σκληρότητα τῶν «εὐκαιριῶν», τήν ἐλεύθερη ζώνη τοῦ «ἅρπαξε ὅτι μπορεῖς ν' ἁρπάξεις».

Ἡ πιθανότητα, ἡ τύχη κι οἱ ἀτυχίες τῶν «εὐκαιριῶν» ἀποτελοῦν τήν πιό ὠμή βασιλεία τῆς ζωϊκότητας, ὄχι τήν πιό ἐκλεπτισμένη τῆς ἀνθρωπότητας, τίς ἐπιπτώσεις τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς. Ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία, ὅμως, ἐνορατικά ἤ ἀνολοκλήρωτα, σήμαινε τήν ἀπάλυνση αὐτῆς τῆς ζωϊκῆς διάστασης, τόν ἐκμηδενισμό τοῦ ἀντίκτυπου τῆς εὐκαιρίας, τῆς τύχης καί τοῦ ἀπρόβλεπτου γεγονότος. Ἡ ἑλληνική ἀντίληψη τῆς *μοίρας* δέν ἐνσωματώνει τόσο ἕνα αἴσθημα ὑποταγῆς μπροστά στό ἀμείλικτο πεπρωμένο, ὅσο μιά ἀπολυτρωτική ἐλπίδα ὅτι ἐπικρατοῦσε στόν κόσμο ἡ τάξη, μιά τάξη πού πρόσφερε σαφήνεια στήν ἀνθρώπινη μοίρα. Ἐδῶ ξεπρόβαλλε πραγματικά ἕνα αἴσθημα αὐτο-ἀναγνώρισης τοῦ ἑαυτοῦ, πού δέν καταποντίστηκε ὁλότελα ἀπ' τήν κοσμική ἀδιαφορία κι ἐδῶ, ἐπίσης, μιά ἀντίθεση τοῦ κοινωνικοῦ στό φυσικό, τῆς πρόβλεψης στό ἀπρόβλεπτο, τῆς λογικότητας στήν ἔλλειψη σκοποῦ. Μέσα ἀπ' αὐτή τήν ἐλπίδα ἦταν πού ἡ ἐπιστήμη διαμόρφωσε τήν ἀντίληψή της γιά τό νόμο, ὁ Γερμανικός ἰδεαλισμός τήν ἀντίληψή του γιά τήν ὑπερβατική λογική καί τό Πνεῦμα, ὁ Μάρξ τίς θεωρίες του γιά τήν ἱστορία. Ἡ ἰδεολογική ἀπάτη τῆς ἀστικῆς ἰδεολογίας βρίσκεται στό ὅτι ἡ ἀμείλικτη νοοτροπία της γιά τίς «εὐκαιρίες», στολίστηκε μέ τά ἀπελευθερωτικά ροῦχα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ἐφιάλτης στήν ἀντίληψη τοῦ Διαφωτισμοῦ γιά τό φυσικό δικαίωμα εἶναι αὐτή ἡ ἀταβιστική προέκταση τῆς φύσης σέ δικαίωμα, μιά φύση πού ἔχει μεταφερθεῖ ἀπ' τή ζούγκλα στό χῶρο τῆς ἀγορᾶς καί στόν τρόπο ἐνεργείας της σάν παραγωγή γιά τήν παραγωγή

Μ' αὐτή τήν ἔννοια, ὁ κοινωνικός Δαρβινισμός ἔχει προηγηθεῖ πολύ τοῦ Δαρβίνου. Ἡ κοινωνική ἐξουσία ἐπιστρέφει στή φύση – ἤ τουλάχιστον στήν ἀστική ἀντίληψη γιά τή φύση – τιμωρώντας τήν ἡλικία, τή σεξουαλικότητα, τή

φυλή, τήν καταγωγή καί τή φυσική άδυναμία. Δέν είναι όμως πιά άρκετό νά έπεξεργαζόμαστε τή διαλεκτική, τήν όποία τόσο θαυμάσια έπεξεργάστηκαν ό Χορκχάιμερ κι ό 'Αντόρνο, πού συνδέει τή θεωρία τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τοῦ Διαφωτισμοῦ καί τοῦ φιλελευθερισμοῦ μέ τόν άταβιστικό «φυσιοκρατισμό» τοῦ φασισμοῦ. Τό κριτικό πνεῦμα τοῦ καιροῦ μας πρέπει νά προχωρήσει άκόμα παραπέρα. 'Ακόμα κι ή ίσότητα τῶν ἄνισων, πού άντιπαραθέτει ό άντιεξουσιαστικός κομμουνισμός στήν άστική άνισότητα τῶν ἴσων – μιά άρχή πού ύποτάσσεται στίς άπαιτήσεις τῆς έξάρτησης καί τῶν διαφορῶν στίς άτομικές ίκανότητες – διατηρεῖ τό στίγμα μιᾶς ίεραρχικῆς νοοτροπίας. 'Η ἴδια ή ἔννοια τῆς ίσότητας, στήν όποία άφιέρωσαν τόσο μεγάλη προσοχή ό Χορκχάιμερ κι ό 'Αντόρνο, άφομοιώνεται σάν άπελευθερωτικός κανόνας στή διανομή τῶν κοινωνικῶν δικαιωμάτων καί τῶν ύλικῶν πόρων. 'Η λέξη «ἴσος» κι ή άντίθετή της «ἄνισος», είναι έκεῖνες πού πρέπει νά μποῦν κάτω άπό θεωρητικό κοσκίνισμα, ἄν πρόκειται ν' άπελευθερωθοῦμε άπ' ὅλες τίς έκφάνσεις τῆς έξουσίας, τίς θεσμοποιημένες μορφές πού ύποτάσσουν τόν ἕνα ἄνθρωπο στήν κυριαρχία τοῦ ἄλλου καί ρυθμίζουν τήν ἴδια άκριβῶς τή βίωση τῆς έμπειρίας σύμφωνα μέ ίεραρχικές γραμμές. Σέ τελευταία άνάλυση, δέ θά έκτοπίσουμε τήν άνισότητα άπ' τήν κοινωνία ἄν δέν έκτοπίσουμε τήν ίσότητα άπ' τή σκέψη.

Ζοῦμε κάτω άπό μιά έννοιολογική τυραννία πού προϋποθέτει πάντα ὅτι δέν ἔχει άκόμα έξηγηθεῖ κι άναγνωρίζει ὅτι δέν ἔχει άκόμα δημιουργηθεῖ. 'Η έξουσία τῆς λογικῆς, άπ' αύτή τήν ἄποψη, είναι μιά μορφή έξουσίας κι άκόμα περισσότερο άπ' αύτή, ή έξουσία τῶν λέξεων. Οί λέξεις «ίεραρχία» καί «κυριαρχία» ίδιαίτερα, πού ύπονοοῦν τήν ἔννοια τῆς ύποταγῆς, είναι κι οί ἴδιες ύποταγμένες λέξεις μέ τήν ἔννοια ὅτι ή ἴδια τους ή πανταχοῦ παρουσία άποτελεῖ ἕνα προϊόν τῆς άστικῆς άντικειμενοποίησης. Ἄν χρησιμοποιηθοῦν άπό κοινοῦ, προεκτεινόμενες σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο τῆς φύσης καί τῆς κοινωνίας, προσφέρουν τά μέσα

γιά τή διάλυση τῆς κοινωνίας καί τή μετατροπή της σέ φύση καί γιά τήν ἐπικύρωση τοῦ ἀταβιστικοῦ «φυσιοκρατισμοῦ» τῶν σημερινῶν ἐθνολογικῶν θεωριῶν τῆς παγκόσμιας κυριαρχίας. Ἄν πρόκειται ν' ἀπελευθερωθοῦν αὐτές οἱ λέξεις – κι ἀκόμα περισσότερο, γιά ν' ἀπελευθερωθοῦμε ἀπ' τίς συνθῆκες πού συνηθίζουν νά ὑπονοοῦν – πρέπει ν' ἀρχίσουμε νά τούς προσδίδουμε ἕνα αὐστηρότερο κοινωνικό καί θεσμικό περιεχόμενο ἀπ' ὅτι ἔχουν σήμερα.

Ἡ «ἱεραρχία» κι ἡ «κυριαρχία», μέ τήν ἔννοια πού ἐπικρατοῦν στή σύγχρονη κοινωνία, δέν ὑπάρχουν στό φυσικό κόσμο – παρόλο πού, μ' ἕνα ὁρισμένο βαθμό δικαιολόγησης, μπορεῖ κανείς νά κάνει παραλληλισμούς πού πιθανόν νά πρόσφεραν τήν πρώτη ὕλη γιά τήν ἀνθρώπινη ἐπιθετικότητα. Αὐτό ἰσοδυναμεῖ μέ τό νά ποῦμε ὅτι, ἄν σάν ἀνθρώπινα ὄντα εἴμαστε ἐπίσης καί ζῶα, εἶναι ἐξίσου ἀληθινό ὅτι τά ζῶα δέν εἶναι ἀνθρώπινα ὄντα. Στό μέτρο πού μιά ζωϊκή κοινότητα ἀποκτάει μία δομή σύμφωνα μέ τίς μορφές τῆς ὑπεροχῆς στίς σεξουαλικές σχέσεις καί στήν προσιτότητα τῆς τροφῆς, ἡ «ἱεραρχία» κι ἡ «κυριαρχία» ποικίλουν σ' ἕνα διαφορετικό βαθμό, ἀπ' τήν ἁπλή ἐπιθετικότητα τοῦ ἀτόμου (μιά θετική ἀξία γιά τήν ἐπιβίωση τοῦ ἀτόμου) ὡς τήν προστασία τῆς κοινότητας (μιά θετική ἀξία γιά τήν ἐπιβίωση τῆς ὁμάδας). Πραγματικά, καθώς ἡ τελευταία γίνεται ὅλο καί πιό σημαντική ἀπ' τήν προηγούμενη, καθώς ἡ φυλογενετική γίνεται πιό σημαντική ἀπ' ὅτι ἡ ὀντογενετική, θά προωθοῦσα τήν ἄποψη ὅτι ὁ σιωπηρός «ἐγωϊσμός» πού ἀνακαλύπτουμε στήν «ἱεραρχία» τῶν ζώων, παραχωρεῖ τή θέσή του σέ ἰδιότητες πού ἀποδίδουμε στήν κηδεμονία. Ὑπάρχει μιά θεμελιακή διαφορά ἀνάμεσα στήν τάξη τῶν πουλερικῶν, ἡ ὁποία συνεπάγεται κάτι παραπάνω ἀπ' τήν ἐπιβίωση τοῦ ἰσχυρότερου καί τοῦ πιό ἐπιθετικοῦ καί στήν «ἱεραρχία» ἀνάμεσα σέ μιά ὁμάδα πιθήκων, ἡ ὁποία σχηματίζει τή δομή γιά μιά συντονιζόμενη, ἀπό κοινοῦ προστατευόμενη ὀντότητα. Στό βαθμό πού ἡ ἱεραρχία ὑπάρχει πραγματικά μέσα στό ζωϊκό κόσμο, φαίνεται νά ἐξελίσσεται, ἀπ' τήν ἐπιβίωση τοῦ ἀτό-

μου στήν ἐπιβίωση τῆς ὁμάδας, ἀπ' τό ἀτομικό στό κοινωνικό καί διαδίδεται σ' ἕνα αὐξανόμενο βαθμό ἀνάμεσα στούς ἀνθρωποειδεῖς πιθήκους. Στήν πραγματικότητα, ἡ ἐξάρτηση ἀνάμεσα στά ἄτομα πού ὑπάρχει σ' αὐτό τό γεννώμενο κοινωνικό ἐπίπεδο, συνίσταται πρωταρχικά στήν ἐξάρτηση τῶν μικρῶν ἀπ' τή μητέρα – πού σχηματίζει τή βασική κοινωνική μονάδα ἀνάμεσα σ' ὅλους τούς ἀνθρωποειδεῖς πιθήκους – καί κατά δεύτερο λόγο, στήν ἐξάρτηση καί τῶν δύο γιά προστασία ἀπ' τούς ἐνήλικους ἀρσενικούς. Ἐκτός ἀπ' τήν ἱκανοποίηση τῶν σεξουαλικῶν ἀναγκῶν, ἡ ροή τῆς σύμπραξης συγκλίνει στό ἀρσενικό· οἱ σχέσεις δέν εἶναι ἀμοιβαῖες ἤ συμμετρικές.

Μέ τήν ἀνθρώπινη κοινωνία, ἰδιαίτερα στίς πρῶτες φάσεις της, αὐτή ἡ εἰκόνα ἀλλάζει θεμελιακά. Ἡ ἐργασιακή διαδικασία ἑνώνει καί τά δυό φύλα σέ μιά σχέση ἀλληλεξάρτησης· πραγματικά, ὁροθετεῖ τίς σφαῖρες τους μέ θαυμαστό σφρίγος, σύμφωνα μ' ἕνα αὐστηρό σεξουαλικό καταμερισμό τῆς ἐργασίας. Στήν πραγματικότητα, στίς περισσότερες πρωτόγονες κοινότητες, ἡ γυναίκα εἶναι ἐκείνη πού προμηθεύει τή μεγαλύτερη ποσότητα τροφῆς στήν πορεία τῶν δραστηριοτήτων τῆς συλλογῆς τροφῆς. Ἡ ἐργασία της εἶναι ἐκτατική, ἐνῶ ἡ ἐργασία τοῦ ἄντρα εντατική. Ἡ σημασία αὐτοῦ τοῦ καταμερισμοῦ – κι ἡ ἀλληλεξάρτηση πού συνεπάγεται – δύσκολα μπορεῖ νά ὑποτιμηθεῖ. Λιγότερο εὐκίνητη ἀπ' ὅτι ὁ ἀρσενικός, ἡ γυναίκα καταλαμβάνει τήν οἰκιακή σφαίρα κι ὁ ἄντρας τήν κοινοτική. Ρυθμίζει τίς ὑλικές συνθῆκες τῆς ζωῆς καί τήν ἀναπαραγωγή στήν ὁποία ὁ ἄντρας ἁπλῶς συμμετέχει· ὁ τελευταῖος, μέ τή σειρά του, ἐφοδιάζει αὐτή τή σφαίρα μέ τό κυνήγι του, μιά λειτουργία πού ἀποτελεῖ συνέπεια τῆς μεγαλύτερης εὐκινησίας καί δύναμής του καί περιφρουρεῖ τήν κοινότητα σά σύνολο. Στή σφαίρα του ἀνήκει τό κυνήγι, ἡ θρησκευτική τελετουργία κι ὁ πόλεμος· στή δική της, ἡ διατήρηση κι ἡ ἀναπαραγωγή τῆς ζωῆς.

Τό βασικό χαρακτηριστικό τῆς κοινωνικῆς ζωῆς σ' αὐτό

τό ἐπίπεδο εἶναι ἡ ὑπεροχή τῆς γυναικείας σφαίρας. Ἡ πολιτική κοινωνία στηρίζεται ἄμεσα στήν οἰκιακή κοινωνία. Μιλώντας ἀντικειμενικά, ἡ κοινωνία σά σύνολο εἶναι μητροκεντρική κι ὄχι τυχαία, ὁ συμβολισμός της περιστρέφεται γύρω ἀπό δυνάμεις πού συσχετίζονται μέ τή γυναίκα. Ὁ Λεβύ Στρώς μᾶς παραπλανᾶ ὅταν ὑποστηρίζει ὅτι ἡ πατριαρχία δέν ἔχει κανένα ἀντίστοιχό της στή μητριαρχία, γιατί ἡ ἴδια ἀκριβῶς ἡ οὐσία αὐτοῦ τοῦ μητροκεντρικοῦ κόσμου εἶναι ὅτι φθείρει τήν κυριαρχία σά τέτοια. Μέσα σ' ἕνα χῶρο πού δέν ἔχει διαμορφωθεῖ ἡ κυριαρχία, καί πού πολύ περισσότερο δέν ἔχει καθοριστεῖ, οἱ πολώσεις στίς ὁποῖες ἡ στρουχτουραλιστική ἀνθρωπολογία δίνει μιά τέτοια ἔμφαση εἶναι ἁπλῶς ἀσήμαντες. Ἄν πρέπει ν' ἀναζητήσουμε πολώσεις, δέν ὑπάρχουν ἀνάμεσα στήν πατριαρχία καί τή μητριαρχία – σέ μιά μορφή κυριαρχίας καί σέ μιά ἄλλη – ἀλλά ἀνάμεσα στήν κυριαρχία καί τήν ἀναρχία, ἀνάμεσα στήν παρουσία καί στήν ἀπουσία τῆς κυριαρχίας.

Συνακόλουθα, πρέπει νά προσπαθήσουμε νά ὁραματίστοῦμε μιά κοινωνία στήν ὁποία δέν ἔχει ἀκόμα ἑδραιωθεῖ ἡ ἐξουσία ἀνθρώπου πάνω σέ ἄνθρωπο, στήν ὁποία μιά μορφοποιημένη ἀντίληψη ἑνός τρόπου κοινωνικότητας ἔχει ἐξαφανίσει τόν ἀντίκτυπο τῆς ζωϊκῆς «ἱεραρχίας» καί «κυριαρχίας». Ἐδῶ, ἡ σχέση, μητέρας – παιδιοῦ, ὅπως ἐκφράζεται στό δεσμό τῆς αἱματοσυγγένειας, δημιουργεῖ τήν ἀνατομία ἀκόμα καί τῆς πολιτικῆς κοινωνίας. Εἶναι ἀσυνήθιστο, κατά τή γνώμη μου, τό πόσο εὔκολα παραγνωρίζουμε τό ἴδιο ἀκριβῶς τό γεγονός τῆς μητρογραμμικῆς αἱματοσυγγένειας. Τό ὅτι οἱ ἄντρες ἀνακαλύπτουν τούς ἴδιους τους τούς γενεαλογικούς δεσμούς, ὁ ἕνας μέ τόν ἄλλο, στήν προέλευσή τους ἀπό μιά κοινή μήτρα· τό ὅτι ἡ πιό ἀρχέγονη κοινωνική τους ἔννοια εἶναι τό αἷμα καί μάλιστα τό αἷμα τῆς προγονικῆς μητέρας μᾶλλον, παρά τοῦ φρεσκοσκοτωμένου θηράματος – αὐτός ὁ πρόδρομος τῆς συνειδητῆς κοινωνικοποίησης εἶναι πιό ἀρχέτυπος ἀπ' ὅτι ὁποιεσδήποτε δομικές διαστροφές πού ἐπιβλήθηκαν σταδιακά ἐπάνω του. Γι-

ατί ἡ ἴδια ἀκριβῶς ἡ οὐσία αὐτῆς τῆς συνένωσης ἀποκαλύπτει τή σχέση τῆς μητρικῆς ἀνατροφῆς, τίς στοργικές φροντίδες πού ἀποκαλύπτουν τήν πιό κεντρική οὐσία τῆς αὐθεντικῆς κοινωνικοποίησης – μιά ἀνιδιοτελή ἀγάπη πού διαμόρφωσε κι ἀναζωογόνησε τήν κοινωνία, πολύ πρίν ἡ ἀνθρωπότητα ἀρχίσει νά μπλέκεται μέσα στίς ἰσοτιμίες τῶν δικαιωμάτων καί τῶν καθηκόντων.

ΑΝΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

«Ἡ τραγωδία τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος εἶναι ὅτι ἀντιτάσσει τήν ὀργάνωση στόν αὐθορμητισμό καί προσπαθεῖ ν' ἀφομοιώσει τήν κοινωνική διαδικασία μέσα στόν πολιτικό κι ὀργανωτικό μηχανισμό».

ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ

ΑΝΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Ένα γράμμα στήν Ἀριστερά

Ὑπάρχει ἕνας πανάρχαιος μύθος ὅτι οἱ ἀναρχικοί δέν πιστεύουν στήν ὀργάνωση σά μέσο προώθησης τῆς ἐπαναστατικῆς δραστηριότητας. Αὐτός ὁ μύθος ἀνακινήθηκε ἀπ' τή βάση του ἀπ' τό Μαρκοῦζε, σέ μιά συνέντευξη πού ἔδωσε στό «Ἐξπρές» ἐδῶ καί λίγους μῆνες κι ἐπαναλήφθηκε ξανά ἀπ' τόν Χιού Νιοῦτον (Σ.τ Μ. ἡγέτης τῶν Μαύρων Πανθήρων) στό ἄρθρο του, «Ὑπερασπίζοντας τήν Αὐτοάμυνα», πού οἱ Σημειώσεις τῆς Νέας Ἀριστερᾶς ἀποφάσισαν νά ξαναδημοσιεύσουν, στήν πρόσφατη ἔκδοσή τους γιά τό Ἐθνικό Συνέδριο.

Τό νά ὑποστηρίξουμε τό πρόβλημα τῆς «ὀργάνωσης» ἐνάντια στή «μή ὀργάνωση» εἶναι γελοῖο· αὐτό τό θέμα δέν ἀμφισβητήθηκε ποτέ ἀπό τούς σοβαρούς ἀναρχικούς ἐκτός ἴσως ἀπό κείνους τούς μοναχικούς «ἀτομικιστές», τῶν ὁποίων ἡ ἰδεολογία εἶναι ριζωμένη περισσότερο σέ μιά ἀκραία παραλλαγή τοῦ κλασσικοῦ φιλελευθερισμοῦ παρά στην ἀναρχία. Ναί, οἱ ἀναρχικοί πιστεύουν στήν ὀργάνωση – στήν ἐθνική ὀργάνωση καί στή διεθνή ὀργάνωση. Οἱ ἀναρχικές ὀργανώσεις κυμαίνονταν ἀπό χαλαρές, πολύ ἀποκεντρωμένες, ὁμάδες μέχρι «πρωτοποριακά» κινήματα πολλῶν χιλιάδων, ὅπως ἡ Ἰσπανική FAI, πού λειτουργοῦσε μ' ἕνα πολύ συντονισμένο τρόπο.

Τό πραγματικό πρόβλημα πού τίθεται δέν εἶναι ἡ ἀντίθεση ὀργάνωσης καί μή ὀργάνωσης, ἀλλά μᾶλλον ποιό εἶδος ὀργάνωσης. Ἐκεῖνο πού ἔχουν κοινό τά διάφορα εἴδη ἀναρχικῶν ὀργανώσεων εἶναι ὅτι ἀναπτύσσονται ὀργανικά ἀπό κάτω, δέν κατασκευάζονται ἀπό πάνω. Εἶναι κοινωνικά κινήματα, πού συνδυάζουν ἕνα δημιουργικό ἐπαναστατικό τρόπο ζωῆς μέ μιά δημιουργική ἐπαναστατική θεωρία, ὄχι πολιτικά κόμματα τῶν ὁποίων ὁ τρόπος ζωῆς δέν ξεχωρίζει ἀπ' τό ἀστικό περιβάλλον πού τόν περιβάλλει καί τῶν ὁποίων ἡ ἰδεολογία περιορίζεται σέ «ἐπαληθευμένα προγράμμα-

τα». Προσπαθοῦν ν' ἀντικατοπτρίσουν, ὅσο εἶναι ἀνθρώπινα δυνατό, τήν ἀπελευθερωμένη κοινωνία πού ἐπιδιώκουν νά πραγματοποιήσουν, ὄχι ν' ἀντιγράψουν δουλικά τό κυρίαρχο ἱεραρχικό, ταξικό κι ἐξουσιαστικό σύστημα. Οἰκοδομοῦνται γύρω ἀπό στενά συνδεδεμένες ὁμάδες ἀπό ἀδελφούς κι ἀδελφές, τῶν ὁποίων ἡ ἱκανότητα νά δράσουν ἀπό κοινοῦ βασίζεται στήν πρωτοβουλία, στήν ἐλεύθερη διαμόρφωση τῶν πεποιθήσεων καί στή βαθιά προσωπική ἀνάμιξη καί δέν ἀποτελοῦν ἕνα γραφειοκρατικό μηχανισμό, πού τρέφεται ἀπό πειθήνια μέλη καί χειραγωγεῖται ἀπ' τήν κορυφή ἀπό μιά χούφτα παντογνῶστες «ἡγέτες».

Δέν ξέρω ποιοί εἶναι ἐκεῖνοι μέ τούς ὁποίους διαφωνεῖ ὁ Χιού, ὅταν μιλάει γιά «ἀναρχικούς» οἱ ὁποῖοι πιστεύουν ὅτι τό μόνο πού πρέπει νά κάνουν εἶναι «νά ἐκφράζουν ἁπλῶς τήν προσωπική τους γνώμη» γιά νά πετύχουν τήν ἐγκαθίδρυση τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Τίμοθυ Λήρυ; Ὁ Ἄλλεν Γκίνζμπεργκ; Οἱ Μπήτλς; Ὄχι βέβαια οἱ ἐπαναστάτες ἀναρχοκομμουνιστές πού ξέρω – καί ξέρω ἕνα μεγάλο κι ἀρκετά ἀντιπροσωπευτικό ἀριθμό. Οὔτε ἔχω ξεκαθαρίσει ἀπό ποῦ πῆρε τά στοιχεῖα του ὁ Χιού γιά τήν ἐξέγερση τοῦ Μάη – Ἰούνη στή Γαλλία. Τό «Κομμουνιστικό Κόμμα καί τά ἄλλα προοδευτικά (!) κόμματα» τῆς Γαλλικῆς «Ἀριστερᾶς», ὄχι μόνο «ἔμειναν πίσω ἀπ' τό λαό», ὅπως φαίνεται νά πιστεύει ὁ Χιού, ἀλλά αὐτές οἱ «πειθαρχημένες» καί «συγκεντρωτικές» ὀργανώσεις προσπάθησαν μέ κάθε τρόπο νά παρεμποδίσουν τήν ἐπανάσταση καί νά τήν ὀπισθοδρομήσουν, διοχετεύοντάς την στά παραδοσιακά κοινοβουλευτικά κανάλια. Ἀκόμα κι ἡ «πειθαρχημένη» καί «συγκεντρωτική» FER κι οἱ Μαοικές ὁμάδες, ἀντιτίθονταν στούς ἐπαναστάτες φοιτητές σάν «ὑπεραριστερούς», «τυχοδιῶκτες» καί «ρομαντικούς», ἀπ' τήν πρώτη κιόλας σύγκρουση στούς δρόμους, τό Μάη. Χαρακτηριστικά, οἱ περισσότερες ἀπ' τίς «πειθαρχημένες» καί «συγκεντρωτικές» ὀργανώσεις τῆς Γαλλικῆς «Ἀριστερᾶς», εἴτε ἔμειναν σκανδαλωδῶς πίσω ἀπ' τά γεγονότα ἤ, στήν περίπτωση τοῦ «Κόμμουνιστικοῦ Κόμματος καί

τῶν ἄλλων προδευτικῶν κομμάτων», ξεπούλησαν ξεδιάντροπα στό σύστημα τούς φοιτητές καί τούς ἐργάτες.

Βρίσκω πολύ περίεργο τό ὅτι ἐνῶ ὁ Χιού κατηγορεῖ τά Γαλλικά Σταλινικά στουρνάρια ὅτι ἁπλῶς «ἔμειναν πίσω ἀπ' τό λαό», ὑποστηρίζει ὅτι οἱ ἀναρχικοί κι ὁ Κόν Μπεντίτ ἦταν ὑπεύθυνοι γιά τό ὅτι ὁ λαός «ἀναγκάστηκε νά στραφεῖ πίσω στόν Ντέ Γκώλ». Ἐπισκέφθηκα τή Γαλλία λίγο μετά τήν ἐξέγερση τοῦ Μάη – Ἰούνη καί μπορῶ νά ἀποδείξω δίχως τήν παραμικρή δυσκολία, πόσο ἀποφασιστικά προσπάθησαν ὁ Ντανιέλ Κόν Μπεντίτ, τό Κίνημα 22 Μάρτη κι οἱ ἀναρχικοί, ν' ἀναπτύξουν τίς συνελεύσεις καί τίς ἐπιτροπές δράσης σ' ἕνα «δομικό πρόγραμμα» (πραγματικά, αὐτό προχώρησε πέρα ἀπό ἕνα ἁπλό «πρόγραμμα») γιά τήν ἀντικατάσταση τῆς κυβέρνησης τοῦ Ντέ Γκώλ. Θά μποροῦσα νά δείξω πολύ καθαρά ὅτι προσπάθησαν νά κάνουν τούς ἐργάτες νά συνεχίσουν τήν κατάληψη τῶν ἐργοστασίων καί νά παγιώσουν ἄμεσες οἰκονομικές ἐπαφές μέ τούς ἀγρότες: κοντολογῆς, πώς προσπάθησαν ν' ἀντικαταστήσουν τή Γαλλική πολιτική κι οἰκονομική δομή μέ δημιουργικές, ἐφαρμόσιμες ἐπαναστατικές μορφές. Ἐπιδιώκοντας αὐτό, συνάντησαν συνεχῆ ἐμπόδια ἀπ' τά «πειθαρχημένα», «συγκεντρωτικά» κόμματα τῆς Γαλλικῆς «Ἀριστερᾶς», συμπεριλαμβανόμενου κι ἑνός ἀριθμοῦ Τροτσκιστικῶν καί Μαοϊκῶν αἱρέσεων.

Ὑπάρχει ἀκόμα ἕνας ἄλλος μύθος πού χρειάζεται νά ἐξερευνηθεῖ – ὁ μύθος ὅτι οἱ κοινωνικές ἐπαναστάσεις γίνονται ἀπό ἰσχυρά πειθαρχημένους πυρῆνες, πού καθοδηγοῦνται ἀπό μιά ὑπερβολικά συγκεντρωτική ἡγεσία. Ὅλες οἱ μεγάλες κοινωνικές ἐπαναστάσεις εἶναι ἔργο βαθιά ριζωμένων ἱστορικῶν δυνάμεων κι ἀντιφάσεων, στίς ὁποῖες ὁ ἐπαναστάτης κι ἡ ὀργάνωσή του συνεισφέρουν πολύ λίγα, ἐνῶ στίς περισσότερες περιπτώσεις ξεσπᾶνε αὐθόρμητα. Τά «δοξασμένο κόμμα» μένει συνήθως πίσω ἀπ' αὐτά τά γεγονότα – κι ἄν ἡ ἐξέγερση κατορθώσει νά πετύχει, ἐπεμβαίνει γιά νά διατάξει, νά χειραγωγήσει καί σχεδόν πάντα νά τή διαστρεβλώσει. Τότε εἶναι πού ἡ ἐπανάσταση φθάνει στήν

πραγματική περίοδο τῶν κρίσεων· μήπως τό «δοξασμένο κόμμα» θ' ἀναδημιουργήσει ἕνα ἄλλο σύστημα ἱεραρχίας, κυριαρχίας κι ἐξουσίας μέσα στά πλαίσια τῆς ἱερῆς του ἀποστολῆς νά «προστατέψει τήν ἐπανάσταση», ἤ θά διαλυθεῖ μέσα στήν ἐπανάσταση, ἀκολουθώντας τή διάλυση τῆς ἱεραρχίας, τῆς κυριαρχίας καί τῆς ἐξουσίας σάν τέτοιων; Ἄν μιά ἐπαναστατική ὀργάνωση δέν εἶναι δομημένη γιά νά διαλυθεῖ μέσα στίς λαϊκές μορφές πού δημιουργεῖ ἡ ἐπανάσταση, μόλις ὁλοκληρωθεῖ ἡ λειτουργία της σάν καταλύτη, ἄν οἱ μορφές της δέν εἶναι παρόμοιες μέ τήν ἀντιεξουσιαστική κοινωνία πού ἐπιδιώκει νά δημιουργήσει, ἔτσι ὥστε νά μπορεῖ νά ἐξαφανιστεῖ μέσα στίς ἐπαναστατικές φόρμες τοῦ μέλλοντος, τότε ἡ ὀργάνωση γίνεται ἕνα ὄχημα μεταφορᾶς τῶν φορμῶν τοῦ παρελθόντος μέσα στήν ἐπανάσταση. Γίνεται ἕνας αὐτοδιαιωνιζόμενος ὀργανισμός, μιά κρατική μηχανή πού, ἀπέχοντας πολύ ἀπ' τό «μαρασμό», διαιωνίζει ὅλες τίς ἀρχαϊκές συνθῆκες πού ἑδραιώνουν τήν ὕπαρξή του.

Ὑπάρχει πολύ περισσότερος μύθος παρά πραγματικότητα στόν ἰσχυρισμό ὅτι ἕνα στεγανά «συγκεντρωτικό» καί «πειθαρχημένο» κόμμα προωθεῖ τήν ἐπιτυχία τῆς ἐπανάστασης. Οἱ Μπολσεβίκοι διχάστηκαν, διαιρέθηκαν καί σάπισαν ἀπ' τή φραξιονιστική πάλη πού κράτησε ἀπ' τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1917 ὡς τό Μάρτη τοῦ 1921. Ἀρκετά εἰρωνικά, λίγο μόνο μετά τήν ἐκδίωξη τῶν τελευταίων στρατιῶν τῶν Λευκῶν ἀπ' τή Ρωσία, ἦταν πού κατόρθωσε ὁ Λένιν νά συγκεντροποιήσει ὁλοκληρωτικά καί νά πειθαρχήσει τό κόμμα του. Πολύ πιό πραγματικές ὑπῆρξαν οἱ ἀτέλειωτες προδοσίες πού μηχανεύτηκαν τά ἱεραρχικά, «πειθαρχημένα» κι ὑπερβολικά «συγκεντρωτικά» κόμματα τῆς «Ἀριστερᾶς», ὅπως τά Σοσιαλδημοκρατικά καί Κομμουνιστικά κόμματα. Αὐτές οἱ προδοσίες δέν ἦταν τυχαῖες. Γεννήθηκαν σχεδόν ἀμείλικτα ἀπ' τό γεγονός ὅτι κάθε ὀργάνωση (ὅσο ἐπαναστατική κι ἄν εἶναι ἡ ρητορική της κι ὅσο καλοπροαίρετοι κι ἄν εἶναι οἱ στόχοι της), πού διαμορφώνεται δομικά μέ βάση τό ἴδιο

ἀκριβῶς τό σύστημα πού ἐπιδιώκει ν' ἀνατρέψει, ἀφομοιώνεται κι ὑπονομεύεται ἀπ' τίς ἀστικές σχέσεις. Ἡ φαινομενική της ἀποτελεσματικότητα γίνεται ἡ πηγή τῶν μεγαλύτερων ἀποτυχιῶν της.

Δέ μπορεῖ κανείς ν' ἀρνηθεῖ ὅτι ἐμφανίζονται προβλήματα πού μποροῦν νά λυθοῦν μόνο ἀπό ἐπιτροπές, μέ συντονισμό κι μ' ἕνα μεγάλο βαθμό αὐτοπειθαρχίας. Γιά τούς ἀναρχικούς, οἱ ἐπιτροπές πρέπει νά περιορίζονται στά πρακτικά καθήκοντα πού καθιστοῦν ἀναγκαία τήν ὕπαρξή τους καί πρέπει νά ἐξαφανιστοῦν μόλις ὁλοκληρωθοῦν τά καθήκοντά τους. Ὁ συντονισμός κι ἡ αὐτοπειθαρχία πρέπει νά ἐπιτευχθοῦν ἐθελοντικά, χάρη στό ὑψηλό ἠθικό καί τήν ὑψηλή πνευματική ὁλκή τοῦ ἐπαναστάτη. Τό νά ἐπιδιώκουμε λιγότερα ἀπ' αὐτό εἶναι σά νά δεχόμαστε, σάν «ἐπαναστάτη», ἕνα ἀλόγιστο ρομπότ, ἕνα δημιούργημα ἐξουσιαστικῆς ἐπαίδευσης, ἕνα χειραγωγούμενο πράκτορα, τοῦ ὁποίου ἡ προσωπικότητα κι ἡ νοοτροπία εἶναι ὁλότελα ξένες, στήν πραγματικότητα ἀντίθετες, μέ ὁποιαδήποτε κοινωνία πού θά μποροῦσε νά θεωρηθεῖ ἔστω κι ἀμυδρά σάν ἐλεύθερη.

Κανένας σοβαρός ἀναρχικός δέ θά διαφωνήσει μέ τόν ἰσχυρισμό τοῦ Χιού ἀναφορικά μέ «τήν ἀναγκαιότητα ἐξάλειψης τῆς ἰμπεριαλιστικῆς δομῆς ἀπό ὀργανωμένες ὁμάδες». Ἄν εἶναι δυνατό θά πρέπει νά δουλέψουμε μαζί. Θά πρέπει ἐπίσης ν' ἀναγνωρίσουμε ὅτι στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, τήν καρδιά τοῦ σημερινοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλισμοῦ, ὑπάρχει μιά οἰκονομία καί μιά τεχνολογία πού θά μποροῦσε νά ἐξαλείψει, μέσα σέ μιά νύχτα, ὅλα τά προβλήματα πού πίστευε κάποτε ὁ Μάρξ ὅτι δικαιολογοῦσαν τήν ἀνάγκη ἑνός κράτους. Θἆταν ἕνα καταστροφικό σφάλμα νά ἀντιμετωπίζουμε μιά οἰκονομία πιθανῆς ἀφθονίας καί εὐημερίας, πού λειτουργεῖ μέ βάση τήν κυβερνητική, ἀπό μιά θεωρητική θέση πού οἱ ρίζες της ἐξακολουθοῦν νά βρίσκονται σέ μιά τεχνολογική ἐποχή βασισμένη στό κάρβουνο, στίς πρωτόγονες μηχανές, σέ πολύωρη ἐργασία μόχθου καί στήν

ὑλική σπάνη. Εἶναι πιά καιρός νά σταματήσουμε νά προσπαθοῦμε νά μάθουμε ἀπ' τήν Κίνα τοῦ Μάο κι ἀπ' τήν Κούβα τοῦ Κάστρο καί νά δοῦμε τή θαυμάσια οἰκονομική προοπτική πού ἀνοίγεται μπροστά στά μάτια μας – καί τήν ὁποία μποροῦν νά ἀπολαύσουν ὅλοι – μόλις μπορέσει νά γκρεμιστεῖ ὁ Ἀμερικάνικος ἀστικός κολοσσός κι ἀφιερωθοῦν οἱ πόροι του στήν ὑπηρεσία τῆς Ἀνθρωπότητας.

ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ
περιοδικό *Ἄναρχος*

Η ΧΙΠΠΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ – ΜΙΑ ΑΝΑΡΧΟΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

Μήπως ἡ Ἰδεολογία τῆς Χίππικης Κουλτούρας ἀποτελεῖ τήν οὐσία τοῦ αὐτοκαθορισμοῦ, τοῦ καθολικοῦ δικαιώματος τοῦ ἀτόμου νά ἐλέγχει τήν καθημερινή του/της ζωή, τόν προάγγελο τοῦ τέλους τῆς κυριαρχίας, τοῦ αὐταρχισμοῦ, τῆς ἱεραρχίας καί τῆς ἐξουσίας; Μήπως ἡ Χίππικη Κουλτούρα προβάλλει αἰτήματα πού δέν μποροῦν νά διευθετηθοῦν ἀπ' τό σύστημα καί θά ἐπιφέρουν ἔτσι τό τέλος τῆς καπιταλιστικῆς ἐποχῆς;

Ἤ

Μήπως τό «κοίτα τήν πάρτη σου» ἀποτελεῖ τό σύνθημα τῶν ἀστῶν χίππιδων, τῶν λευκῶν πού συνεχίζουν νά κοιτάζουν τήν πάρτη τους, ὅπως ἔκαναν πάντοτε οἱ τακτοποιημένοι ὅμοιοί τους, ἐξουσιάζοντας τίς γυναῖκες, τόν Τρίτο Κόσμο καί τούς ἐργαζόμενους; Μήπως ἡ σημερινή ὄξυνση τῆς δυσαρέσκειας θά κανιζαλιζαριστεῖ ἁπλῶς στή δημιουργία ἑνός μοντέρνου καταφύγιου, ναρκωτικῶν καί ρόκ, γιά τούς ἀπογοητευμένους κληρονόμους τῆς καπιταλιστικῆς ὑπεραφθονίας;

«Η ΧΙΠΠΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ» – ΜΙΑ ΑΝΑΡΧΟΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

Ἡ «χίππικη» κουλτούρα (hip culture) – στήν πραγματικότητα ἡ φράση εἶναι νεανική κουλτούρα κι αὐτή πρόκειται νά χρησιμοποιήσω ἀπό δῶ καί πέρα – δέ χρειάζεται πραγματικά κανένα «ὑπερασπιστή»[1]. Σάν ἕνα στοιχειῶδες φαινόμενο, ἡ ἴδια της ἡ ὕπαρξη κι ἀνάπτυξη πρέπει τελικά ν' ἀποτελέσει τή μόνη της «ὑπεράσπιση». Ἐκεῖνο ὅμως πού χρειάζεται πραγματικά ἡ Νεανική Κουλτούρα, εἶναι μιά καλύτερη ἑρμηνεία ἀπό ὅτι ἐκείνη πού ἔχει ὡς τώρα δεχθεῖ – κι αὐτό θἆταν ἀδύνατο νά ἐπιτευχθεῖ δίχως ν' ἀσχοληθοῦμε μέ τίς κριτικές πού ἔχει δεχθεῖ.

Οἱ ἀστικές κριτικές πρέπει ν' ἀγνοηθοῦν ἀπ' τήν ἀρχή. Γενικά, αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ κριτική παίρνει τή μορφή, εἴτε μιᾶς πατερναλιστικῆς ψυχανάλυσης (ἡ κλασσική εἰκόνα τῶν «ἐξεγερμένων παιδιῶν» πού σκοτώνουν τούς «πατεράδες» τους) ἤ ἁπλῶς μιᾶς ὠμῆς ἀποδοκιμασίας πού στρέφεται ἐνάντια στή «θρασύτητα» τῶν νέων. Ἡ πιό σοβαρή κριτική, ἤ τουλάχιστον ἡ πιό συστηματική, προέρχεται ἀπ' τούς ὀρθόδοξους Μαρξιστές, οἱ ὁποῖοι παραπονοῦνται συνήθως ὅτι ἡ Νεανική Κουλτούρα δέν εἶναι ἀρκετά «ἐπαναστατική». Μέ μιά προσεκτική ἐξέταση ἡ κριτική, ἀπ' αὐτή τήν ὀπτική γωνία, περιστρέφεται γύρω ἀπ' τήν ἀντίληψη ὅτι ἡ Νεανική Κουλτούρα εἶναι «ἐλιτίστικη», «ἀστική», «παράλογη» ἔχει «τάσεις φυγῆς ἀπ' τήν πραγματικότητα» κι εἶναι πάνω ἀπ' ὅλα μή – πολιτική.

Ἐδῶ, ἀντιμετωπίζει κανείς ἕνα δυσάρεστο πρόβλημα. Ἡ πολεμική μέ τούς ὀρθόδοξους Μαρξιστές ἐμφανίζεται συνήθως κάτω ἀπό ἕνα ὄχι σωστό φῶς – κι αὐτό ἰσχύει καί γιά τίς δυό πλευρές. Κάθε ἐπαναστάτης πού ἐπιχειρεῖ νά ἑρμηνέψει τή Νεανική Κουλτούρα ἀπό μιά μή μαρξιανή σκοπιά, τείνει νά ἐμφανίζεται σά σαπουνόφουσκα, ἤ ἀκόμα χειρότερα (φόβος τῶν φόβων[1]) σάν ἕνας «μικροαστός ἡδονιστής», πού βρίσκεται πολύ μακριά ἀπ' τά βιωτικά προβλή-

ματα καί τίς καταπιέσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ὁ παραδοσιακός ἀριστερός «κριτικός» τῆς Νεανικῆς Κουλτούρας, μέ τή σειρά του, φαίνεται νά ζεῖ σέ μιά δική του ἤ δική της φανταστική πραγματικότητα, ἀγνοώντας ὁλοφάνερα τό ἁπλό γεγονός ὅτι οἱ μακρυμάλληδες κι οἱ φοιτητές εἶναι πολύ πιό προχωρημένοι ἀπ' τούς ἐργάτες σ' ὅλα τά βασικά καθημερινά ζητήματα. Οἱ δυό πλευρές πολώνονται σέ «αὐτή... ἤ ἐκείνη» τήν τοποθέτηση, λές κι ἡ καταπίεση μπορεῖ νά καθοριστεῖ μέ ἕνα μόνο ἀπ' τούς δυό τρόπους: τόν πνευματικό ἤ τόν ὑλικό, τόν ψυχικό ἤ τόν οἰκονομικό, τόν ἀλλοτριωτικό ἤ τόν ἐκμεταλλευτικό. Αὐτό φυσικά, δέν εἶναι παρά ἁπλά σκατά. Κι οἱ δυό συμβαδίζουν. Ἀλληλοδιαπερνιοῦνται σέ ποικίλους βαθμούς καί προσλαμβάνουν διαφορετικούς βαθμούς βαρύτητας, οἱ ὁποῖοι ἐξαρτιοῦνται ἀπ' τήν ἀντίστοιχη κατάσταση. Ἡ κρίση τῆς ἀστικῆς κοινωνίας εἶναι *καθολική:* δέν μπορεῖ πιά νά στριμωχτεῖ μέσα στά κομψά, μικρά στεγανά πού οἱ ὀρθόδοξοι μαρξιστές ἔχουν οἰκοδομήσει, ἐξωραΐσει καί μοχθήσει γιά νά διατηρηθοῦν ἐδῶ κι ἕνα σχεδόν αἰώνα. Ὅπως ξέρουν καλά οἱ μαῦροι κι οἱ γυναῖκες, κάθε μορφή ὑλικῆς καταπίεσης σημαδεύεται ἀπ' τήν πνευματική καταπίεση καί κάθε μορφή πνευματικῆς καταπίεσης σημαδεύεται ἀπ' τήν ὑλική καταπίεση. Στήν περίπτωση πολλῶν λευκῶν νέων, ἡ ὑλική καταπίεση μπορεῖ ἴσως νά μήν ἔχει τόσο μεγάλη *βαρύτητα* ὅσο ἡ πνευματική, ἀλλά εἶναι μολοντοῦτο πραγματική κι ἰδιαίτερα αἰσθητή στούς πανεπιστημιακούς χώρους, ὅπου οἱ φοιτητές γίνονται ἀντικείμενο ἐπεξεργασίας ἑνός «ἐκπαιδευτικοῦ» συστήματος πού λειτουργεῖ ὅπως κι ἕνα ἐργοστάσιο.

Τό πιό ἐκπληκτικό πράγμα, ἀναφορικά μέ τούς παραδοσιακούς Μαρξιστές, εἶναι ἡ πλέρια ἀνικανότητά τους νά δοῦν πόσο τρομακτικά ἔχει ἐπεκταθεῖ, μέ τήν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ, τό πεδίο τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης. Ἡ Μαρξιανή ὀρθοδοξία ἐξακολουθεῖ νά διεξάγει τή μάχη τοῦ «σοσιαλισμοῦ»: ἕνα πολύ εἰδικό ἱστορικό πεδίο, πού ὁροθετεῖται ἀπ' τήν παλιά τεχνολογία κάρβουνου – χάλυβος τῆς

Βιομηχανικής επανάστασης, τό αἴτημα τής «δικαιοσύνης», τήν ἐξοντωτική ἐκμετάλλευση τῶν «βιομηχανικῶν χεριῶν» καί μία ἀντίληψη γιά τήν ἐπανάσταση στήν ὁποία παρεμβάλλονται «μεταβατικά στάδια» (ή «προλεταριακή δικτατορία» καί τό «σοσιαλιστικό κράτος») σχεδιασμένο ὄχι μόνο γιά ν' ἀντιμετωπίσει τήν ἀντεπανάσταση ἀλλά καί «νά ἀναπτύξει ὅσο τό δυνατό πιό γρήγορα τό σύνολο τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων», μέ τά λόγια τῶν Μάρξ κι Ἔνγκελς. Μετά ἀπό ἕνα αἰώνα καί περισσότερο, ἀπό τότε πού ὁ Μάρξ κι ὁ Ἔνγκελς ἔγραφαν αὐτές τίς λέξεις, ὁ ἴδιος ὁ καπιταλισμός ἔχει ἀναπτύξει «τό σύνολο τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων» σ' ἕνα σημεῖο, ὅπου ἀμφισβητεῖται ἀκόμα κι ὁ μόχθος, ὄχι μόνο ἡ ὑλική σπάνη – κι αὐτές οἱ νέες «παραγωγικές δυνάμεις» θά μποροῦσαν εὔκολα νά ἐπεκταθοῦν στόν Τρίτο Κόσμο, ἀκολουθώντας μιά ἐπανάσταση πού θά ἐπικρατοῦσε στήν Ἀμερική καί τήν Εὐρώπη. Ἐκεῖνο πού δέν μποροῦν νά χωνέψουν καλά οἱ παραδοσιακοί Μαρξιστές εἶναι ὅτι ὁ καπιταλισμός ἔχει τελικά δημιουργήσει τίς ὑλικές *προϋποθέσεις γιά τόν* κομμουνισμό (τόν ἀντιεξουσιαστικό κομμουνισμό, τόν ἀναρχοκομμουνισμό) ὄχι τό «σοσιαλισμό», γιά τήν *ἐλευθερία* ὄχι γιά τή «δικαιοσύνη» (ἤ αὐτό πού συνηθίζεται νά ὀνομάζεται «σοσιαλιστική δημοκρατία»).

Αὐτή ἡ τρομακτική ἀλλαγή ἔχει ἐπηρεάσει κατάφωρα ὅλα τά ζητήματα καί τά κινήματα τῆς ἐποχῆς μας. Χάρη στίς ἐκρηχτικές ἐντάσεις ἀνάμεσα στό τί «ὑπάρχει», καί στό τί «μποροῦσε νά ὑπάρχει» ἀνάμεσα στή δυνατότητα γιά μιά κοινωνία πού διαδέχεται τήν ἐποχή τῆς σπάνης καί στήν πραγματικότητα ἑνός ἐπιβεβλημένου συστήματος σπάνης, ὁ καπιταλισμός κι ὅλες οἱ ἀξίες του φαίνονται τώρα περισσότερο παράλογες καί πραγματικά, πιό *τεχνητές* ἀπ' ὅσο ὁποτεδήποτε ἄλλοτε. Τό σύστημα φαίνεται σάν ἕνα τεράστιο τρελλοκομεῖο – ὄχι τόσο πολύ ἐπειδή μιά μυστικιστική ἐνόραση κάνει τά κοινωνικά του χαρακτηριστικά ἀφόρητα, ἀλλά ἐπειδή αὐτά γίνονται ἀφόρητα στό φῶς τῶν νέων δυνατοτήτων. Ἀπ' αὐτό προέρχεται τό ἀσυνήθιστο γεγονός

ὅτι πολλά κοινωνικά χαρακτηριστικά τοῦ συστήματος, τά ὁποῖα «ὑπομένονταν» παθητικά ἐδῶ καί 2 ἤ 3 μόνο δεκαετίες, γίνονται σήμερα ὁλότελα ἀνυπόφορα. Δέν ἔχει κανείς παρά μόνο νά κοιτάξει τήν *ἔκταση* καθώς ἐπίσης καί τήν ἀνάπτυξη τῶν κινημάτων ἀπελευθέρωσης τῶν μαύρων, τῆς ἀπελευθέρωσης τῶν γυναικῶν, τῆς ἀπελευθέρωσης τῶν ὁμοφυλόφιλων καί τῶν γυμνασιακῶν ἀπελευθερωτικῶν ὁμάδων, πραγματικά, τῶν ἀναταραχῶν σέ μερικές ἀπ' τίς πιό σοβαρές ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις, γιά νά δοῦμε, πῶς *ἀφυπνίζεται κάθε εὐαισθησία ἀπέναντι στήν καταπίεση καί τήν κυριαρχία.* Ἐκεῖνο πού ἀμφισβητεῖ ἡ σημερινή κοινωνική ἀνάπτυξη εἶναι ἡ *κυριαρχία*, ὄχι μόνο ἡ ἐκμετάλλευση, ἡ *ἱεραρχία*, ὄχι μόνο ἡ πολιτική ἀνισότητα· ὁ *μόχθος*, ὄχι μόνο ἡ ὑλική ἀνάγκη· *ἡ ἀλλοτρίωση*, ὄχι μόνο ἡ καταστολή· ἡ *ψυχική καταπίεση*, ὄχι μόνο ἡ ταξική κι ἡ φυλετική καταπίεση· *ἡ πατριαρχία*, ὄχι μόνο ἡ ἐκμετάλλευση τῶν γυναικῶν· ἡ *μονογαμική οἰκογένεια*, ὄχι μόνο ἡ πατριαρχική οἰκογένεια· ἡ *πόλη*, ὄχι μόνο ἡ μεγαλούπολη· ὁ *μύθος ὅτι ἡ φύση μπορεῖ νά ἐξουσιαστεῖ ἀπ' τόν ἄνθρωπο*, ὄχι μόνο ἡ ἐξουσία ἀνθρώπου πάνω σέ ἄνθρωπο. Σ' αὐτή τή γενίκευση τῶν προβλημάτων, ἡ κοινωνική ἀνάπτυξη βάζει σέ ἀμφισβήτηση τούς θεσμούς καί τίς ἀξίες τῆς ἱεραρχικῆς κοινωνίας, ὅπως ἔχουν ὑπάρξει γιά χιλιάδες χρόνια, ὄχι μόνο τούς θεσμούς, καί τίς ἀξίες τοῦ καπιταλισμοῦ.

Τό ν' ἀντιμετωπίσουμε κατάλληλα αὐτή τή γενίκευση τῶν προβλημάτων, γιά νά τά μεταφέρουμε ἀπ' τό χῶρο τῶν βιβλίων καί τῶν ἄρθρων στή γλώσσα καί στή δομή τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀπαιτεῖ μιά κομμουνιστική νοοτροπία, κομμουνιστικές ἀξίες, κομμουνιστικούς τρόπους ζωῆς καί κομμουνιστικές σχέσεις. Ἀνταποκρινόμενοι σ' αὐτό τό πρόβλημα, οἱ παραδοσιακοί Μαρξιστές προσφέρουν μιά φορμαλιστική, ὑπερβολικά σχηματική λύση, τίς πιό πεζές ἀστικές ἀξίες καί τρόπους ζωῆς κι ἱεραρχικούς τρόπους ὀργάνωσης καί σχέσεων. Ἔχοντας προκατασκευάσει τό ἐπαναστατικό πρόγραμμα μέ χονδροειδῆ ἀστικό τρόπο, ὁ παρα-

δοσιακός μαρξιστής βρίσκει ότι είναι ουσιαστικά αδύνατο νά *καταλάβει*, πολύ περισσότερο νά ερμηνέψει, μιάν ανάπτυξη τής όποίας οί στόχοι είναι έμφυτα άντιϊεραρχικοί κι άντικρατικοί. Συνακόλουθα, όλα αυτά τά προβλήματα καί τά κινήματα πού σχηματίζονται γύρω τους «έπανερμηνεύονται» μέ κατηγορίες πού δέν μπορούν πιά νά συλλάβουν τήν ουσία τους, όχι περισσότερο άπ' ότι μπορεί νά έρμηνέψει τήν άστροδυναμική τού ήλιακού συστήματος ή θεωρία τού Πτολεμαίου. Οί ίδιοι άκριβώς οί περιορισμοί τής παραδοσιακής προσέγγισης παρουσιάζουν έτσι τά προβλήματα καί τά κινήματα κάτω άπό ένα ψεύτικο φώς. Δέν είναι ή πραγματικότητα πού παραμορφώνεται, άλλά οί φακοί μέσα άπ' τούς όποίους γίνεται όρατή

Πρέπει νά ξεκόψουμε άπ' τήν παραδοσιακή Μαρξιανή όπτική, μέ τήν περιορισμένη της έρμηνεία γιά τήν ταξική πάλη, τίς κινητήριες δυνάμεις τής έπανάστασης καί τήν έπαναστατική διαδικασία, γιά νά καταλάβουμε τίς συνέπειες τής Νεανικής Κουλτούρας. Τό πιό σημαντικό χαρακτηριστικό τής Νεανικής Κουλτούρας είναι τό πιό φανερό — δημιουργείται κατάφωρα άπ' τόν σχετικά εύπορο λευκό νέο τής μεσαίας τάξης. Αυτοί οί νέοι δέν έζησαν ποτέ μιάν οίκονομική κρίση, ούτε έχουν άποκτήσει πουθενά τή φοβερή υλική άνασφάλεια πού διαμόρφωσε τή νοοτροπία τών κυνηγημένων άπ' τήν κρίση γονιών τους. Ή άπό μέρους τους άπόρριψη τών έμπορευματικών άξιών, τών άλλοτριωμένων σχέσεων ή ίεραρχικών δομών, τής έργασιακής ήθικής κι όλων τών πουριτανικών ήθών πού μολύνουν τήν άστική οίκογένεια, είναι άποτέλεσμα μιάς σχετικής υλικής άφθονίας, όχι τής όξείας υλικής άνάγκης. Αυτό είναι ένα έξαιρετικά άσυνήθιστο φαινόμενο, άν τό σκεφτεί κανείς σοβαρά. Άντιπροσωπεύει άκριβώς τήν άντίθετη τάση άπό κείνη πού περίμεναν στή δεκαετία τού '50 οί φιλελεύθεροι κι οί Μαρξιστές, δηλαδή, ότι οί νέοι θά *άφομοιώνονταν* περισσότερο άπ' τίς άστικές καί γραφειοκρατικές άξίες, καθώς ό καπιταλισμός συνέχιζε νά «διακινεί τά άγαθά». Τέτοιου είδους προβλέ-

ψεις σχημάτισαν τή βάση γιά τή δημιουργία έργων όπως τό «1984» τοῦ Ὄργουελ κι ὁ «Μονοδιάστατος Ἄνθρωπος» τοῦ Μαρκοῦζε. Τό ἀπίστευτο γεγονός – τό ἀντίθετο ὅλων τῶν σκοτεινῶν προβλέψεων τῆς δεκαετίας τοῦ '50 – εἶναι ὅτι συνέβηκε τό ἀκριβῶς ἀντίθετο. Δέν ἦταν ἡ φτώχεια, ἀλλά μᾶλλον ἡ σχετική ἀφθονία πού ἔσπασε τήν ἀντιδραστική μονολιθικότητα τῆς δεκαετίας τοῦ '50 ὄχι τό προλεταριάτο ἀλλά οἱ μεσαῖες τάξεις· ὄχι οἱ μεγάλοι, πού ἦταν φαινομενικά «ποτισμένοι» μέ τίς «ἐπαναστατικές παραδόσεις» τῆς δεκαετίας τοῦ '30, ἀλλά οἱ νέοι, πού ἔπρεπε ν' ἀντλήσουν ἀπ' τό μέλλον τή δική τους ἐπαναστατική δημιουργία. Κι ἐδῶ ἐρχόμαστε στήν οὐσία τοῦ θέματος: ἡ δεκαετία τοῦ '60 ὑπῆρξε μιά ὁροθετική γραμμή μέ τήν ἔννοια ὅτι, γιά πρώτη φορά, μιά νεολαία προερχόταν ἀπό μιά ἐποχή πού δέν ἦταν ὁλότελα ἀλυσοδεμένη ἀπ' τήν ὑλική σπάνη, ἀπ' τίς ἀστικές ἀξίες πού μοιράζεται τό προλεταριάτο μέ τ' ἀφεντικά του κι οἱ δεμένοι μέ τήν παράδοση «ριζοσπάστες» μέ τούς «ἀντιπάλους» τους. Θρεμμένη ἀπ' τή σχετική ἀφθονία πού ἔχει γεννηθεῖ ἀπό μιά νέα, δυνάμει ἐπαναστατική, τεχνολογία, διαμορφώνει μιά νοοτροπία τῆς ἐποχῆς πού διαδέχθηκε τή σπάνη – ὅσο συγχυσμένες, ὑποτυπώδεις καί διαισθητικές κι ἄν εἶναι οἱ μορφές της – πού διαβρώνει σιγά – σιγά τήν αἰωνόβια ψυχική συνεργία ἀνάμεσα στόν καταπιεστή καί στόν καταπιεζόμενο – μιά συνεργία πού ἔχει κάνει τήν ἱεραρχία, τήν κυριαρχία, τήν πατριαρχία, τήν ἀπάρνηση καί τήν ἐνοχή, ὄχι μόνο θεσμικά καί ψυχολογικά ὄργανα τῆς ταξικῆς κυριαρχίας καί τοῦ κράτους, ἀλλά καί προϋπόθεση τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος.

Εἶναι δύσκολο νά ἐκφράσουμε ποιά ἱστορική ρήξη γέννησε αὐτή ἡ ἀναδυόμενη Νεανική Κουλτούρα στήν κοινωνική ἔρημο πού ἦταν κάποτε ἡ Ἀμερική. Ἄς μήν ὑπάρξει καμιά αὐταπάτη ἀναφορικά μέ τό ὅτι ἡ δεκαετία τοῦ '30 ὑπῆρξε μιά ἰδιαίτερα ἐπαναστατική δεκαετία. Παρά τήν ἀνάπτυξη τοῦ «Κομμουνιστικοῦ» Κόμματος, τῶν μετωπικῶν του ὀργανώσεων κι ἰδιαίτερα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ἡ

«ριζοσπαστικοποίηση» τῆς χώρας συνέβηκε μέ *ὁλότελα* ἀστικό τρόπο. Ἐπειδή ἀκριβῶς ὁλόκληρη ἡ νοοτροπία της ἐνορχιστρωνόταν ἀπ' τήν ὑλική ἀνάγκη, ἀπό ἀντιλήψεις ὅπως ἡ «εὐγένεια τοῦ μόχθου», ἀπό ἕνα σεβασμό ἀπέναντι στήν κομματική ἱεραρχία κι ἀπό πουριτανικές ἀξίες, ἡ γενιά τῆς δεκαετίας τοῦ '30 δέν ἦταν πιά ἱκανή ν' ἀλλάξει *βασικά* τήν κοινωνική τάξη, ὄχι περισσότερο ἀπ' ὅτι μποροῦσε νά οἰκοδομήσει τό σοσιαλισμό στό φεγγάρι. Οἱ ἴδιες της οἱ ἀντιλήψεις γιά τό «σοσιαλισμό» –γιά νά μή μιλήσουμε γιά τίς ἐλιτίστικες ἰδέες της γιά τό πῶς θά ἐπιτευχθεῖ– ἦταν πέρα γιά πέρα ἀστικές. Μποροῦσαν νά συνοψιστοῦν σέ δυό αἰτήματα –«ἐθνικοποίηση τῆς βιομηχανίας» καί μιά «σχεδιασμένη οἰκονομία»– ἀπ' τά ὁποῖα καί τά δυό, συνολικά ἤ μερικά, ἐμφανίζονται σήμερα σάν τίποτα παραπάνω ἀπ' τόν κρατικό καπιταλισμό. Οἱ νέοι τῆς δεκαετίας τοῦ '30 ζοῦσαν ὁλότελα κάτω ἀπ' τή σκιά τῶν μεγάλων, σάν κάτι ὄχι πολύ διαφορετικό ἀπό ἁπλές προεκτάσεις τοῦ παρελθόντος μέσα στό παρόν. Οἱ ἰδέες τους ἔμοιαζαν τόσο πολύ μέ τίς ἰδέες τῶν ἐνηλίκων ὥστε αὐτοί, οἱ Ἀμερικάνοι «ριζοσπάστες» νεολαῖοι τῆς δεκαετίας τοῦ 1930, θά γίνονταν τέλεια κατανοητοί ἀπ' τούς νεαρούς Ἐγγλέζους ριζοσπάστες τῆς δεκαετίας τοῦ 1830 κι ἴσως ἀκόμα κι ἀπό τούς νεαρούς Πουριτανούς ἐπαναστάτες τῆς δεκαετίας τοῦ 1630. Οἱ θεσμοί τοῦ Ἀμερικάνικου καπιταλισμοῦ, παρόλο πού συγκλονίστηκαν ἀπ' τή Μεγάλη Οἰκονομική Κρίση, παρέμειναν ὁλότελα ἄθικτοι καί πραγματικά ἀποτέλεσαν τό ἀντικείμενο ἑνός ἀνόητου σεβασμοῦ στίς ἀρκετά ριζοσπαστικές ἐργατικές συνοικίες. Ἐπειδή ὑπῆρξα κάποιος πού πῆρε ἐνεργό μέρος στά «ριζοσπαστικά» κινήματα τῆς δεκαετίας τοῦ '30, οἱ δικές μου προσωπικές ἐμπειρίες δέν μπορεῖ νά παρεξηγηθοῦν ἐδῶ. Θυμᾶμαι πολύ παραστατικά πόσο συχνά χαιρετίζονταν μ' ἐνθουσιασμό, ταινίες γιά τό Ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας καί γιά τή σημαία, μέσα στά θέατρα συνοικιῶν πού ἐπρόκειτο νά στείλουν «Κομμουνιστές» ἀντιπροσώπους στό Δημοτικό Συμβούλιο τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἡ 4 τοῦ Ἰούλη

κι ὁ Ἐθνικός Ὕμνος ἦταν τόσο ἱερά πράγματα γιά νά τ' ἀμφισβητήσει κανείς ἀκόμα καί μέ ὑπονοούμενα, πολύ δέ περισσότερο μέ πράξεις καταπάτησης – ἀπ' ὅπου προέρχεται καί τό ἠλίθιο σόκ μέ τό ὁποῖο ἀντιδροῦν σήμερα οἱ περισσότεροι γέροι στό κάψιμο τῆς σημαίας. Ὅσο γιά τήν «Ἀριστερά», οἱ πολιτικές δομές, οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις καί τό σχῆμα τῶν συγκεντρώσεών μας συναγωνίστηκαν δουλικά τίς μορφές τῶν ἀστικῶν κομμάτων – καί ὅπως τώρα ξέρουμε, τό μηχανισμό τῆς ἴδιας ἀκριβῶς τῆς κρατικῆς μηχανῆς πού περιμέναμε νά «ἀνατρέψουμε». Ἄν κανείς σκεφτεῖ τό πομπῶδες ὕφος, τή στενοκεφαλιά καί τή σημασία πού πίστευαν ὅτι ἔχουν οἱ ἡγέτες μας, γιά νά μή μιλήσουμε γιά τό προδιαγραμμένο κομματικό λογοτεχνικό στύλ, ἐκπληρώσαμε μέ τό παραπάνω τίς γραφειοκρατικές νόρμες τῶν ἀστῶν διευθυντῶν. Ἄν εἶχε πέσει στά χέρια μας ἡ κοινωνία, θἄταν μιά κοσμοϊστορική καταστροφή.

«Τρόπος ζωῆς;» –ἡ λέξη ἁπλῶς ἦταν ἄγνωστη. Ἄν μᾶς ρωτοῦσαν μερικοί τρελλοί ἀναρχικοί πώς ἐλπίζαμε ν' ἀλλάξουμε τήν κοινωνία δίχως ν' ἀλλάξουμε τόν ἑαυτό μας, τίς σχέσεις μας μεταξύ μας καί τήν ὀργανωτική μας δομή, εἴχαμε ἕτοιμη μιά τελετουργική ἀπάντηση: «.... μετά τήν ἐπανάσταση». «Μετά τήν ἐπανάσταση...» – αὐτό ἦταν τό μαγικό φυλακτό μας. Ἔκφραζε τήν ἀπίστευτα ἀφελῆ πίστη μας ὅτι ἁπλῶς μέ τήν «κατάργηση» τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων καί θεσμῶν τοῦ καπιταλισμοῦ, θά καταργούσαμε ἔτσι τήν ἀστική οἰκογένεια, τό ἀστικό κράτος καί τίς ἀστικές στάσεις ἀπέναντι στή σεξουαλικότητα, τίς γυναῖκες, τά παιδιά καί πραγματικά ἀπέναντι στούς ἀνθρώπους καί τή ζωή σά σύνολο. (ἡ χοντρή πλάνη ἐδῶ – μιά πλάνη πού βρίσκεται μέσα στόν ἴδιο ἀκριβῶς τόν πυρήνα τοῦ μαρξισμοῦ – εἶναι ὅτι οἱ ἀλλαγές στίς *προϋποθέσεις* τῆς κοινωνίας καί τῆς ζωῆς ἰσοδυναμοῦν μέ τίς ἀλλαγές στίς *συνθῆκες* τῆς κοινωνίας καί τῆς ζωῆς, μιά πλάνη πού συγχέει κατάφωρα τόν ἐπαρκῆ ὅρο μέ τόν ἀναγκαῖο ὅρο). Κι αὐτή ἡ «ὄμορφη ἐπανάσταση» τήν ὁποία ἐπιδιώκαμε, ἔμελλε νά πραγματοποιηθεῖ μέ τή χρήση

αστικών μεθόδων όργάνωσης καί συνεπαγόταν *αστικές* σχέσεις ανάμεσα στούς ανθρώπους. 'Αποτύχαμε ολότελα ν' αναγνωρίσουμε ότι οί μέθοδοι κι οί σχέσεις μας υπονόμευαν τούς στόχους μας καί πραγματικά τίς ίδιες μας τίς προσωπικότητες σάν επαναστάτες.

Μπορούσαν νάχουν κάνει άνθρωποι σάν καί μάς μιά επανάσταση πού ν' άξιζε μιά δεκάρα; Ή απάντησή μου είναι ένα κατηγορηματικό *Όχι!* Δίχως νά προκαλεί έκπληξη, ή ιστορία τής «ριζοσπαστικής» δεκαετίας τού '30 αποτελεί μιά σειρά αποτρόπαιων προδοσιών πού άρχισε στή Γερμανία, στά 1932 καί τελείωσε στήν Ισπανία, στά 1939.

Δίχως νά προκαλεί έκπληξη, επίσης, τά κινήματα τής δεκαετίας τού '30 ουσιαστικά εξαφανίστηκαν στή δεκαετία τού '50. Ή ιστορία πού υπάρχει είναι ότι ό εκφυλισμός αυτών τών κινημάτων οφείλεται αποκλειστικά στήν καταστροφή τής «Αριστεράς» άπ' τό Μακκάρθυ καί στήν ατμόσφαιρα πού γέννησε ό «Ψυχρός Πόλεμος». Ίσως νά είναι έτσι. Άλλά θυμηθείτε ότι τό Σοσιαλιστικό Κόμμα Αμερικής, πού διέθετε ένα πολύ μεγάλο αριθμό μελών στή δεκαετία τού '30 καί δέν καταδιώχθηκε άπ' τό Μακκάρθυ, εκφυλίστηκε γρήγορα παίρνοντας τίς διαστάσεις μιάς αίρεσης. Νομίζω ότι θάταν πιό κοντά στήν αλήθεια τό νά πούμε ότι τά κινήματα τής δεκαετίας τού '30 αφομοιώθηκαν άπ' τή δεκαετία τού '50 – αφομοιώθηκαν άπ' τήν «αφθονία», τήν «πλήρη απασχόληση» καί τό μικροαστικό τρόπο ζωής, πού τόσο πολύ προσέγγιζε τήν ιδέα τού «σοσιαλισμού» τής δεκαετίας τού '30. Γιά μιά γενιά πού γέννησε ή Μεγάλη Οικονομική Κρίση, ή εποχή τού Αϊζενχάουερ αποτελούσε τήν υλοποίηση τού «Αμερικανικού Ονείρου». Αφού ό παραδοσιακός Μαρξισμός δέν είχε στήν πράξη προβλήματα μέ τήν ιεραρχία, τήν κυριαρχία καί τήν πατριαρχία, όσο ρητορική καί λαμπρή κι άν ήταν ή κριτική του στήν θεωρία, ήταν απλώς άσχετος μέσα σ' ένα σύστημα «διευθυνόμενου» καπιταλισμού, πού είχε σά σύμβολο τής αφθονίας του τά πλαστικά εμπορεύματα. Γιά νάμαστε δίκαιοι απέναντι στό Μαρκούζε, ό «Μονοδιάστατος

Ἄνθρωπος» ὑπῆρξε σχετικός μέ μιά γενιά πού εἶχε ζήσει τή Μεγάλη Οἰκονομική Κρίση κι ἔψαχνε ν' ἀγοράσει ἰδεολογίες, λές κι ἦταν μηχανές κουρέματος τοῦ γρασιδιοῦ.

Ὅσο γιά τούς νέους τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀϊζενχάουερ, ἀποτελοῦσαν μιά ἀκόμα μεγαλύτερη καταστροφή ἀπ' ὅτι οἱ γονεῖς τους. Κανένας δέν ἀντιπροσωπεύει πιό ἐκνευριστικά τήν πνευματική καί συναισθηματική συγκρότηση τῆς νεολαίας τῆς δεκαετίας τοῦ '50 ἀπ' ὅτι ὁ Πάτ Μπούν. Ἐκείνη τήν ἐποχή ὑπῆρξε ἀκόμα καί μιά θρησκευτική ἀναβίωση πού πῆρε τίς πνευματικές διαστάσεις ἑνός Μπίλλυ Γκράχαμ. Ὄχι μόνο οἱ θεσμοί τοῦ ἀμερικάνικου καπιταλισμοῦ ἦταν πιό ἄθικτοι ὅσο ποτέ ἄλλοτε, ἀλλά κι ἡ πολιτική διάθεση πού κυριαρχοῦσε μέσα στά πανεπιστήμια, ἦταν ἀλαζονικά *συντηρητική* (ἡ λέξη «ἀντιδραστικός» θἆταν φοβερά «ἐξτρεμιστική»). Θά μποροῦσα νά δικαιολογήσω αὐτή τήν κρίση λέγοντας ὅτι ἡ πολιτική, γενικά, ἦταν δευτερεύουσα σέ σχέση μέ τήν βαθμολογία, τά σπόρ, τά ραντεβοῦ καί τίς αἰτήσεις προσλήψεων τῶν μεγάλων ἑταιρειῶν. Ποτέ πρίν ὁ μύθος τοῦ «Ἀμερικανικοῦ Ὀνείρου» δέν φαινόταν πιό κατάφωρος ἀπ' ὅτι στήν δεκαετία τοῦ '50, ὅπου ἕνα παιδί ἔκλεινε ραντεβοῦ μέ τόν «ἰσόβιο σύντροφό του» στά 15 κι ἔπαιρνε ἕνα στεγαστικό δάνειο γιά τό «σπίτι τῶν ὀνείρων» του στά 21.

Ἡ ἔκρηξη τῆς Νεανικῆς Κουλτούρας κατάστρεψε αὐτό τό δεκάχρονο οἰκοδόμημα καί τή μυθολογία του ἀπ' τά ἴδια του τά θεμέλια καί σχεδόν ἀποκλειστικά, εἶναι ὑπεύθυνη γιά τή μαζική ἀποαλλοτρίωση τῆς Ἀμερικάνικης νεολαίας. Σήμερα γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία αὐτῆς τῆς χώρας, ἀμφισβητεῖται τώρα κάθε ἀλήθεια ὄχι μόνο τῆς ἀστικῆς κοινωνίας ἀλλά καί τῆς ἱεραρχικῆς κοινωνίας σά σύνολο. Ἡ ἁπλή κριτική τοῦ εἴδους πού εἶναι τόσο ἑλκυστικό γιά τούς ὀρθοδόξους Μαρξιστές, δέν θά μποροῦσε νά γεννήσει τίποτα παραπάνω ἀπό ἕνα αἴσθημα κυνικῆς ἀποδέσμευσης, πού τόσο θυμίζει τό νεαρό ἥρωα τοῦ Σάλινγκερ στό «Catcher in the Rue». Ἀλλά ἡ Νεανική Κουλτούρα προχώρησε παραπέρα —στό βασίλειο τῶν θετικῶν, οὐτοπικῶν *ἐναλλακτικῶν λύσε-*

ων. Στά αἰτήματά της γιά κοινωνική ὀργάνωση σέ ὁμάδες, ἐλεύθερη σεξουαλικότητα, κοινότητα, ἀλληλοβοήθεια, ἐκστασιακή ἐμπειρία καί μιά οἰκολογική ἰσορροπία, ἡ Νεανική Κουλτούρα προεικονίζει, μέ ὅση ἀτέλεια κι ἄν τό κάνει, μιά εὐτυχισμένη κομμουνιστική κι ἀταξική κοινωνία, ἀπελευθερωμένη ἀπ' τά δεσμά τῆς ἱεραρχίας καί τῆς κυριαρχίας, μιά κοινωνία πού θά ξεπερνοῦσε τίς ἱστορικές διαιρέσεις ἀνάμεσα σέ πόλη κι ἐπαρχία, ἄτομο καί κοινωνία καί πνεῦμα καί σῶμα. Ἀντλώντας τίς ρίζες της ἀπ' τήν πρώιμη μουσική ρόκ ἐντ ρόλ, ἀπ' τό κίνημα τῶν Μπήϊτ, ἀπ' τούς ἀγῶνες γιά τά πολιτικά δικαιώματα, ἀπ' τό ειρηνιστικό κίνημα ἀκόμα κι ἀπ' τόν φυσιοκρατισμό τῶν νεοταοϊκῶν καί νεοβουδιστικῶν λατρειῶν (ὅσο δυσάρεστο κι ἄν εἶναι αὐτό στήν «Ἀριστερά»), ἡ Νεανική Κουλτούρα ἔχει διαμορφώσει ἕνα τρόπο ζωῆς τόν ὁποῖο ἀντιπαραθέτει στό ἐσωτερικευμένο σύστημα κυριαρχίας πού τόσο σατανικά χρησιμοποιεῖ ἡ ἱεραρχική κοινωνία γιά νά συμφιλιώσει τό ἄτομο μέ τήν ἴδια του/της τήν καταπίεση

Εἶναι εὔκολο νά ἐπικρίνεις αὐτό τό στοιχειῶδες φαινόμενο, πού τόσο πολύ στερεῖται «προηγούμενα» κι ἐξαρτιέται τόσο πολύ ἀπ' τόν πειραματισμό τῶν νέων γιά νά βρεῖ τόν δρόμο του. Ἀπ' αὐτό προέρχεται τό συνεχιζόμενο παιχνίδι τῆς Νεανικῆς Κουλτούρας μέ παλιές τεχνικές, ἡ βελτίωση νέων τεχνικῶν, τό συνεχές σκαμπανέβασμα κι ἡ μεταστροφή πού χαρακτηρίζει τίς ἐξελίξεις της – καί, φυσικά, γεννάει τόσο περιφρονητικούς καγχασμούς στά πρόσωπα τῶν ἐπικριτῶν της. Παρόλα ὅμως τά παράπονα τῶν ὀρθοδόξων Μαρξιστῶν ἐπικριτῶν της, παραμένει ἀληθινό τό γεγονός ὅτι αὐτή ἡ κουλτούρα δέν ἔχει ἀκόμα προδώσει τίς ἐπαναστατικοποιητικές κοινωνικές δυνάμεις πού τή γέννησαν. Δέν ἔχει ἐπιδείξει αὐτή τή σχεδόν μονότονη ἱστορία προδοσίας καί λιποταξίας ἀπέναντι στίς ἀρχές της, πού ἔχει διακρίνει τό Μαρξιστικό κίνημα ἀπ' τή μέρα σχεδόν πού ἔγινε ἕνα διεθνές κοινωνικό φαινόμενο. Ἄν πρόκειται νά γίνει ἕνας ἰσολογισμός ἀνάμεσα στόν ἀριθμό τῶν χίππις

καί τῶν Μαρξιστῶν συνθηκολόγων μέ τήν ἀντεπανάσταση, ὁ Μαρξισμός θἄναι κατακριτέος γιά μιά ὑποκρισία πού μπορεῖ νά συγκριθεῖ μόνο μ' ἐκείνη τοῦ Χριστιανισμοῦ. Θ' ἀγνοήσω, ἐδῶ, τήν ἀνθοῦσα ἀγορά πού ἔχει δημιουργήσει ὁ Μαρξισμός γιά τήν ἐκδοτική βιομηχανία, γιά νά μή μιλήσουμε γιά τά ἀσφαλιστικά του κεφάλαια, τίς «συνεργατικές» καί τίς «ἐργατικές» γραφειοκρατίες προηγούμενων ἐποχῶν. Δέν εἶναι πραγματικά καιρός γιά τούς Μαρξιστές νά βγάλουν τά δικά τους ἄπλυτα στή φόρα, πρωτοῦ νά σκαλίσουν τά ἐσώρουχα τῆς Νεανικῆς Κουλτούρας ἀναζητώντας «Χίππις — καπιταλιστές», «ἀστέρια» καί «ἡγέτες».

Πραγματικά, οἱ Μαρξιανές προβλέψεις ὅτι ἡ Νεανική Κουλτούρα θά ἐκφυλιζόταν σέ μιά ἥσυχη συνύπαρξη μέ τό σύστημα, ἀποδείχθηκαν ψεύτικες. Ἔχουν περάσει χρόνια ἀπό τότε πού ἀποφάνθηκαν οἱ ποντίφηκες τοῦ Μαρξισμοῦ πώς ἡ «γενιά τοῦ ἔρωτα» θά ἐξατμιζόταν παραχωρώντας τή θέση της στήν ἁπλή «μικροαστική φυγή ἀπ' τήν πραγματικότητα». Ἀπό τότε ἡ ἡ «γενιά τοῦ ἔρωτα» ἔχει περάσει μέσα ἀπ' τούς δρόμους τοῦ Σικάγου στήν αἴθουσα τῆς δίκης γιά τή Συνωμοσία. Ἔχουν περάσει χρόνια ἀπό τότε πού οἱ ἴδιοι ποντίφηκες ἀποφάνθηκαν ὅτι οἱ χίππις θά μεταμορφώνονταν σέ ἐπιδοτούμενους ἀπ' τήν κυβέρνηση ναρκομανεῖς, πού θά κατανάλωναν τό εἶναι τους στά ναρκωτικά, τό μυστικισμό, στήν «ἐκπαίδευση τῆς εὐαισθησίας» καί στήν ψυχεδελική τέχνη. Ἀπό τότε οἱ χίππις (πού ἔχουν τώρα πάρει τ' ὄνομα «ἄνθρωποι τοῦ δρόμου») ἔχουν μετατρέψει τό Λαϊκό Πάρκο σέ πεδίο μάχης, τήν «T.D.A» σέ μιά ἱστορικη ἡμερομηνία τοῦ ριζοσπαστικοῦ ἡμερολογίου καί τό Πάουντερ Ρίτζ (μουσικό φεστιβάλ) σέ μιά διακωμώδηση τοῦ «χίππικου καπιταλισμοῦ». Οἱ Χίππις τῆς δεκαετίας τοῦ '60 ἔχουν γίνει ἀπό τότε οἱ ριζοσπαστικές κολλεκτίβες τῆς δεκαετίας τοῦ '70, οἱ κεντρικές ἑστίες ἴσως τῆς ἐπαναστατικῆς ἐνεργητικότητας σ' αὐτή τήν περίοδο. Ἀπέχοντας πολύ ἀπ' τό νά καπελώνεται ἀπ' τ' ἀστέρια τοῦ ρόκ καί τά φεστιβάλ ρόκ, ἡ Νεανική Κουλτούρα ἔχει ἀφομοιώσει σ' ἕνα αὐξανόμενο

βαθμό τά άστέρια καί τά φεστιβάλ, γιά τήν έξυπηρέτηση τών δικών της σκοπών. Ή Νεανική Κουλτούρα έχει έξαπλωθεί άπ' τό Άνατολικό Χέτ στίς πιό άπομακρυσμένες πόλεις τών Ένωμένων Πολιτειών, περιοχές πού κανένα ριζοσπαστικό κίνημα δέν μπορούσε νά έλπίζει ότι θά κατακτήσει στό παρελθόν, διαταράσσοντας όλους τούς καθιερωμένους άπ' τό χρόνο δεσμούς, θεσμούς κι άξίες αύτών τών κοινοτήτων. Χάρη στήν αύξανόμενη έπίδρασή της πάνω στή νεολαία τής έργατικής τάξης, ή Νεανική Κουλτούρα έχει τώρα άρχίσει νά έπανεπεξεργάζεται τό έφεδρικό έργατικό δυναμικό τής ίδιας τής άστικής κοινωνίας – τό έφεδρικό δυναμικό άπ' τό όποίο ή τελευταία στρατολογεί τό βιομηχανικό προλεταριάτο καί τούς στρατιώτες της – μέχρι πρόσφατα, πού είναι ίσως τό πιό άπείθαρχο στοιχείο άπέναντι στίς ριζοσπαστικές ίδέες κι άξίες.

Δέ χρειάζεται νά προχωρήσει κανείς περισσότερο άπ' τόν Άγκνιου γιά νά δεί μέ πόσο τρόμο άντικρύζει αύτή τήν άνάπτυξη ή άστική τάξη. Τά φεστιβάλ ρόκ έκμηδενίζονται, οί δρομοι όπου συχνάζουν οί χίππις ξεκαθαρίζονται κι οί «ήγέτες» τους καταδιώκονται άμείλικτα καί φυλακίζονται. Ό τύπος καί τά μέσα μαζικής έπικοινωνίας γενικά δέν ήταν ποτέ τόσο άξεστα κι έχθρικά άπέναντι στούς χίππις· οί χίππις, μέ τή σειρά τους, έκδιώκονται άπ' τίς συνοικίες τους καί φυλακίζονται. Εύτυχώς, ή Νεανική κουλτούρα έχει προχωρήσει πάρα πολύ γιά νά μπορεί νά ένσωματωθεί, άπ' τό σημερινό τούλάχιστον πολιτικό πλαίσιο. Ή βάση της έχει πλατύνει στά γυμνάσια καί στά δημοτικά σχολεία, ή περίμετρός της έχει ήδη άρχίσει νά προσεγγίζει τήν πύλη τού έργοστασίου καί τόν τοίχο τού στρατώνα. Ούσιαστικά ή νεολαία έχει *γίνει ή «τάξη»* καί πιό συγκεκριμένα ή «μή τάξη» *έπαναστατών*, πού μπορεί κάλλιστα νά πετύχει στήν πραγματική ζωή έκείνο πού ό Μάρξ άπόδωσε στή θεωρία στό βιομηχανικό προλεταριάτο.

Άν οί σοφοί Μαρξιστές χρειάζονται μιά «ταξική» άνάλυση, θά ήταν ίσως καλό νά τούς θυμίζαμε ότι όπως άκριβώς

ὁ καπιταλισμός ἄρχισε μέ μιά λοῦμπεν τάξη, ἀπ' τήν ὁποία δημιούργησε τό προλεταριάτο του, ἔτσι μπορεῖ καί νά τελειώσει μέ μιά λοῦμπεν τάξη, ἀπ' τήν ὁποία μπορεῖ νά δημιουργήσει τούς ἐκτελεστές του. Αὐτή ἡ λοῦμπεν τάξη θά συμπεριλαμβάνει ὄχι μόνο «ἀνθρώπους τοῦ δρόμου» ἀλλά καί νεαρούς ἐργάτες, πού δέ σέβονται πιά τήν ἐργοστασιακή ἱεραρχία, τή βιομηχανική πειθαρχία καί τήν ἐργασιακή ἠθική, πού ἐπέβαλλαν τήν ὑπακοή στούς κοινωνικούς τους πρόγονους. Θά συμπεριλαμβάνει ἐπίσης ἑκατομμύρια μαύρων, σκουρόχρωμων, καί, σέ μεγάλους ἀριθμούς, ἐρυθρόδερμους κι ὁμοφυλόφιλους. Ξεπερνώντας τίς παραδοσιακές ταξικές διαιρέσεις, θά στρατολογήσει ὄχι μόνο τή νεολαία τῆς ἀστικῆς τάξης, τῆς μικροαστικῆς τάξης καί τοῦ προλεταριάτου, ἀλλά καί τίς γυναῖκες «τους». Ἔτσι ἡ διαλεκτική τῆς *πραγματικότητας* θά περιφρονήσει τή «διαλεκτική» τῆς *θεωρίας*, ἀποκαθιστώντας ἴσως τήν πλατύτερη ταξική ἀνάλυση ἑνός Μιχαήλ Μπακούνιν, παρά τήν στενότερη ταξική ἀνάλυση ἑνός Κάρλ Μάρξ.

Γιά νά μιλήσουμε ὁλότελα ἀνοιχτά, εἶμαι τώρα πεπεισμένος ὅτι ἕνα ἀπ' τά μεγαλύτερα ἐμπόδια γιά τήν ἀποκάλυψη αὐτῆς τῆς ἱστορικῆς διαλεκτικῆς εἶναι ἡ «Ἀριστερά» τῆς ἐποχῆς τοῦ Νεάντερνταλ. Διαβρώνοντας τή Νεανική Κουλτούρα, αὐτοί οἱ ἄνθρωποι τῶν σπηλαίων ἔχουν παρασύρει χιλιάδες νέων σέ Μπολσεβίκικου τύπου *ὀργανώσεις καί τυραννίδες*, πού χειραγωγοῦνται ἀπό ἐγωκεντρικούς «ὑπουργούς», «γενικά ἐπιτελεῖα» καί ὑπουργικά «γραφεῖα». Τό ὅτι τά ὀργανωτικά μοντέλα εἶναι δανεισμένα κατευθεῖαν ἀπ' τήν ἀστική κοινωνία, κάνει νά εἶναι πιό ἁπλό γιά τούς ἀφελεῖς νέους τό νά φορέσουν «ἐπαναστατικά» ροῦχα, δίχως ν' ἀλλάξουν καμιά ἀπ' τίς ἱεραρχικές καί μαζοχιστικές συνήθειες τίς ὁποῖες ἀπόκτησαν κοινωνικοποιούμενοι ἀπ' τήν οἰκογένεια, τό σχολεῖο καί τό κράτος. Ἡ Νεανική Κουλτούρα χρειάζεται περισσότερο ἀπ' ὅσο ποτέ τή συνείδηση κι αὐτοπεποίθηση γιά ν' ἀντισταθεῖ στά στοιχεῖα τῆς ἐποχῆς τοῦ Νεάντερνταλ, πού ἀπειλοῦν ν' ἀνακόψουν τό ἱστορικό

της ἔργο τῆς *ἀποθεσμοποίησης*, πού εἶναι τόσο ἀναπόσπαστο ἀπό μιά ἐπαναστατική ἀνάπτυξη στήν 'Αμερική. Περισσότερο ἀπ' ὅσο ποτέ ἡ διαισθητική της ἐχθρότητα ἀπέναντι στήν ἱεραρχία καί τήν κυριαρχία πρέπει νά ἑδραιωθεῖ μέ τήν ἐνόραση καί τήν αὐτογνωσία.

'Η πιό εὐοίωνη ἀνάπτυξη πού θά μποροῦσε νά προωθήσει αὐτή τή συνείδηση, αὐτοπεποίθηση κι ὀρθότητα τῆς ἐνόρασης εἶναι τό κίνημα ἀπελευθέρωσης τῆς γυναίκας καί, σ' ἕνα μικρότερο βαθμό, τό ἀναπτυσσόμενο ριζοσπαστικό οἰκολογικό κίνημα, πού μιλᾶνε ἀνάμεσά τους γιά τήν ἀνάγκη ὁλότελα νέων, μή ἀλλοτριωμένων ἀνθρώπινων σχέσεων καί γιά τήν οὐτοπία. Ὅσο γιά τή Μαρξιανή ὀρθοδοξία –ἔχει δυστυχῶς μείνει πίσω ἀπ' τήν ἐποχή της. Ἄν ἔρθει ἡ ἐπανάσταση, αὐτό θά γίνει παρά τήν ὕπαρξη αὐτῆς τῆς ξεφτισμένης ἰδεολογίας, ὄχι ἐξαιτίας της. Τά σπουδαῖα ἐπιτεύγματα τοῦ Κάρλ Μάρξ –οἱ συνεισφορές του στή διαλεκτική φιλοσοφία, ἡ θεωρία του τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ, ἡ ὑπέροχη ἀνάλυσή του γιά τήν ἐμπορευματική σχέση– εἶναι ἀθάνατες. 'Ανήκουν τώρα στό ἐπαναστατικό πρόγραμμα σά σύνολο κι ὁπωσδήποτε δέ χρειάζονται κανένα «κίνημα», πολύ λιγότερο μιά ἄχρηστη ὀρδή ἀνθρώπων τῶν σπηλαίων ἀπ' τήν ἐποχή τοῦ Νεάντερνταλ, γιά νά λιβανίζουν τίς προόδους πού πραγματοποίησε ὁ Μάρξ στήν κοινωνική θεωρία. Εἴμαστε ὅλοι «Μαρξιστές» καί μαζί μέ τό Μάρξ μποροῦμε δικαιολογημένα νά ἐπαναλάβουμε τίς λέξεις πού τόσο περιφρονητικά ἐκστόμισε ἐνάντια στούς «ὀπαδούς» του, στά τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του: «Je ne suis pas un Marxiste!» («Δέν εἶμαι Μαρξιστής!»). Ἔχει ἔρθει πιά ὁ καιρός γιά νά θάψουμε τά ἱεραρχικά στοιχεῖα τῆς ἰδεολογίας μαζί μέ τήν κοινωνία ἡ ὁποία τά γέννησε.

Σημειώσεις

1. 'Ο ὅρος «χίππικη κουλτούρα» προκαλεῖ σύγχυση γιατί συμπεριλαμβάνει ἕνα ψευτομποέμικο κύκλο καλοπερασάκιδων, πού εἶναι «μέσα

στό σύστημα», οἱ ὁποῖοι ζοῦσαν πάντοτε παρασιτικά, ἀφομοιώνοντας τά ἐξωτερικά χαρακτηριστικά τῶν ἐπαναστατικῶν πολιτιστικῶν τάσεων. Λέγοντας Νεανική Κουλτούρα ἀναφέρομαι στήν ἀπόθλητη νεολαία τῆς ὁποίας ἡ κουλτούρα σχηματίζει ἕνα ὀργανικό σύνολο, ὄχι μιά χωριστή συλλογή πολιτισμικῶν χαρακτηριστικῶν. Επιπλέον, ἡ Νεανική Κουλτούρα σημαδεύεται ἀπό διαφορα ἐπίπεδα ἀφοσιωσης, τό καθένα ἀπ' τά ὁποία συμπίπτει καί περνάει στό ἄλλο. Τό ἐνδιαφέρον μου, σ' αυτό τό ἄρθρο, είναι στραμένο στο πιό προχωρημένο επίπεδο ἀφοσίωσης – τό ἐπίπεδο πού ἐνορχηστρώνει ἄμεσα ἤ ἔμμεσα ὅλα τά ἄλλα.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΚΡΟΣΤΑΝΔΗΣ

'Απ' τήν 'Ιζβέστια τής Κροστάνδης

Δέ θέλουμε νά έπιστρέψουμε στό παρελθόν. Δέν εἴμαστε οὔτε ύπηρέτες τῆς ἀστικῆς τάξης οὔτε μισθοφόροι τῆς 'Αντάντ. Εἴμαστε ὑπέρ τῆς ἐξουσίας ὅλων τῶν ἐργαζομένων κι ὄχι ὑπέρ τῆς ἀχαλίνωτης καί τυραννικῆς ἐξουσίας ἑνός κόμματος, ὅποιο κι ἄν εἶναι αὐτό.

11 τοῦ Μάρτη 1921

Ἡ ἐπαναστατημένη Κροστάνδη εἶναι ἡ πρώτη πού σπάζει τίς ἁλυσίδες καί τά κάγκελα αὐτῆς τῆς φυλακῆς. 'Αγωνίζεται γιά ἕνα διαφορετικό εἶδος σοσιαλισμοῦ, γιά μιά ἐργατική Σοβιετική Δημοκρατία, στήν ὁποία ὁ ἴδιος ὁ παραγωγός θά εἶναι ὁ μοναδικός ἀφέντης καί θά εἶναι ἱκανός νά διαθέτει τό προϊόν του ὅπως θέλει.

16 τοῦ Μάρτη 1921

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΚΡΟΣΤΑΝΔΗΣ

Τήν 1 τοῦ Μάρτη, 1921, ἡ ναυτική βάση τῆς Κροστάνδης στό νησί Κοτλίν, κάπου 25 μίλια ἔξω ἀπ' τίς ἀκτές τῆς Πετρούπολης, υἱοθέτησε ἕνα πρόγραμμα πολιτικῶν κι οἰκονομικῶν αἰτημάτων πού συνίστατο σέ 15 θέσεις – ἕνα πρόγραμμα πού βρισκόταν σέ φανερή ἀντίθεση μέ τόν ἔλεγχο τοῦ Σοβιετικοῦ κράτους ἀπ' τό Κόμμα τῶν Μπολσεβίκων

Σχεδόν ἀμέσως οἱ Μπολσεβίκοι ἀποκήρυξαν τήν ἐξέγερση σά μιά «συνωμοσία Λευκοφρουρῶν», σά μιά ἀκόμα δῆθεν ἀπόπειρα στή σειρά τῶν ἀντεπαναστατικῶν συνωμοσιῶν πού ἔπληξαν τό Σοβιετικό καθεστώς, στή διάρκεια τῶν τριῶν χρόνων τοῦ ἐμφύλιου πόλεμου πού προηγήθηκαν. Σέ λιγότερο ἀπό 3 βδομάδες ἀργότερα, στίς 17 τοῦ Μάρτη, ἡ Κροστάνδη καταπνίγηκε στό αἷμα ἀπό μιά ἐπίθεση ἐπίλεκτων μονάδων τοῦ Κόκκινου Στρατοῦ. Ἡ ἐξέγερση τῆς Κροστάνδης, φαινομενικά δέν ἦταν τίποτα παραπάνω ἀπό ἕνα περαστικό ἐπισόδειο τῆς πικρῆς ἱστορίας τοῦ ἐμφύλιου πολέμου.

Μποροῦμε ὅμως τώρα νά ποῦμε ὅτι ἡ ἐξέγερση τῆς Κροστάνδης σημάδεψε τό ὁριστικό τέλος τῆς ἴδιας τῆς Ρώσικης Ἐπανάστασης. Πραγματικά, ὁ χαρακτήρας κι ἡ σημασία τῆς ἐξέγερσης ἦταν μοιραῖο ν' ἀποτελέσουν θέματα ὀξύτατων ἀντιμαχιῶν μέσα στούς κόλπους τῆς διεθνοῦς Ἀριστερᾶς, στά χρόνια πού ἔμελλε ν' ἀκολουθήσουν. Σήμερα, παρόλο πού ἔχει ἐμφανιστεῖ μιά ὁλότελα νέα γενιά ἐπαναστατῶν – μιά γενιά πού εἶναι ἐντελῶς ἀπληροφόρητη γιά τά γεγονότα αὐτά – τό «πρόβλημα τῆς Κροστάνδης» δέν ἔχει χάσει τίποτα ἀπ' τή σημασία καί τήν ὀξύτητά του. Γιατί ἡ ἐξέγερση τῆς Κροστάνδης ἔβαλε πολύ βασικά προβλήματα· τή σχέση ἀνάμεσα στίς λεγόμενες «μάζες» καί τά κόμματα τά ὁποῖα ἰσχυρίζονται ὅτι μιλᾶνε στ' ὄνομά τους καί στή φύση τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος πού ἐπικρατεῖ στή σημερινή Σοβιετική Ἕνωση. Οὐσιαστικά, ἡ ἐξέγερση τῆς Κροστάνδης παραμένει μιά διαρκής πρόκληση ἀπέναντι στή Μπολσεβίκικη ἀντίληψη γιά τήν ἱστορική ἀποστολή ἑνός κόμμα-

τος καί στήν θεώρηση τῆς Σοβιετικῆς Ένωσης σάν «ἐργατικό» ἤ «σοσιαλιστικό» κράτος.

Οἱ ναῦτες τῆς Κροστάνδης δέν ἦταν κανένα συνηθισμένο στρατιωτικό σῶμα. Ἦταν οἱ περίφημοι «Κόκκινοι Ναῦτες» τοῦ 1905, 1917 καί τοῦ ἐμφύλιου πολέμου. Κατά κοινήν ὁμολογία, (ὡς ὅτου ν' ἀναθεωρήσουν οἱ Μπολσεβίκοι τήν ἱστορία, μετά τήν ἐξέγερση) οἱ ναῦτες τῆς Κροστάνδης θεωροῦνταν σάν τά πιό πιστά καί πολιτικοποιημένα στρατιωτικά στοιχεῖα τοῦ νεοεγκαθιδρυμένου Σοβιετικοῦ καθεστῶτος. Ἡ ἀσθενική ἀπόπειρα τοῦ Τρότσκυ νά διασύρει τήν ὑπόληψή τους στά μετέπειτα χρόνια, ὑπαινισσόμενος ὅτι «νέα» κοινωνικά στρώματα (πιθανόν «ἀγρότες») εἶχαν ἀντικαταστήσει τούς «αὐθεντικούς» Κόκκινους Ναῦτες (πιθανόν «ἐργάτες») στήν Κροστάνδη, στή διάρκεια τοῦ ἐμφύλιου πολέμου, δέν ἀξίζει οὔτε τήν περιφρόνησή μας.

Ἀνεξάρτητα ἀπ' τό ἄν οἱ κάτοικοί της ἦταν « ἐργάτες» ἤ «ἀγρότες» — καί τά δυό εἴδη ὑπῆρχαν σέ ποικίλλους ἀριθμούς στή ναυτική βάση – ἡ Κροστάνδη ὑπῆρξε ἀπό παλιά ἡ ἑστία τῆς ἐπανάστασης. Οἱ ζωντανές της παραδόσεις κι ἡ στενή ἐπαφή της μέ τήν «Κόκκινη Πετρούπολη», χρησίμεψαν στό νά μεταβάλλουν σ' ἐπαναστάτες ἀνθρώπους ἀπ' ὅλα σχεδόν τά κοινωνικά στρώματα.

Στήν πραγματικότητα, ἡ Κροστάνδη εἶχε ἐξεγερθεῖ σάν ἀποτέλεσμα ἑνός ἀπεργιακοῦ κινήματος πού ξέσπασε στήν Πετρούπολη, μιᾶς κοντινῆς ἐξέγερσης τοῦ προλεταριάτου τῆς Πετρούπολης. Δέν μπορεῖ νά τονιστεῖ ὑπερβολικά τό ὅτι τά αἰτήματα τῶν ναυτῶν τῆς Κροστάνδης διατυπώθηκαν μέσα στό φρούριο ἑνός ἀπομονωμένου νησιοῦ στόν κόλπο τῆς Φινλανδίας· ἀναπτύχθηκαν σάν ἀποτέλεσμα τῆς στενῆς ἐπαφῆς ἀνάμεσα στή ναυτική βάση καί στούς ξεσηκωμένους ἐργάτες τῆς Πετρούπολης, τῶν ὁποίων τά αἰτήματα ἐξέφραζε βασικά τό πρόγραμμα τῶν 15 θέσεων. Ὅπως ὑποχρεώθηκε ν' ἀναγνωρίσει ὁ Ἰσαάκ Ντώϊτσερ, ἡ ἀποκήρυξη τῆς ἐξέγερσης τῆς Κροστάνδης ἀπ' τούς Μπολσεβίκους σά «συνωμοσία Λευκοφρουρῶν» ἦταν ἁπλῶς ἀστήρικτη.

Ποιά ἦταν αὐτά τά αἰτήματα; Ἡ Ἴντα Μέτ τ' ἀναπτύσσει μέ λεπτομέρεια στό βιβλίο της, «Ἡ Κομμούνα τῆς Κροστάνδης». Μιά ματιά δείχνει ὅτι τά πολιτικά αἰτήματα περιστρέφονταν γύρω ἀπ' τή σοβιετική δημοκρατία: νέες ἐκλογές στά σοβιέτ, ἐλευθερία τοῦ λόγου γιά τούς Ἀναρχικούς καί τά Ἀριστερά Σοσιαλιστικά κόμματα, ἐλεύθερα ἐργατικά συνδικάτα καί γεωργικές ὀργανώσεις, ἀπελευθέρωση τῶν Ἀναρχικῶν και Σοσιαλιστῶν πολιτικῶν κρατούμενων. Τά οἰκονομικά καί θεσμικά αἰτήματα συγκεντρώνονταν στή χαλάρωση τῶν αὐστηρῶν ἐμπορικῶν περιορισμῶν πού ἐπιβλήθηκαν στήν περίοδο τοῦ «Πολεμικοῦ Κομμουνισμοῦ». Τά αἰτήματα τῶν ναυτῶν τῆς Κροστάνδης ἀποτελοῦσαν τό ἐλάχιστο ὅριο πού ἀπαιτούνταν γιά νά διασωθεῖ ἡ ἐπανάσταση ἀπ' τή γραφειοκρατική παρακμή καί τόν οἰκονομικό στραγγαλισμό.

Συνήθως, ὑπάρχουν δύο ἱστορίες τῶν ἐπαναστάσεων. Ἡ πρώτη ἀποτελεῖ τήν ἐπίσημη ἱστορία, μιά ἱστορία πού παραγνωρίζει τίς συγκρούσεις ἀνάμεσα στά κόμματα, τίς φράξιες καί τούς «ἡγέτες». Ἡ ἄλλη, μέ τά λόγια τοῦ Ρώσου ἀναρχικοῦ Βολίν, μπορεῖ να ὀνομαστεῖ ἡ «ἄγνωστη ἐπανάσταση» – οἱ σπάνια γραπτές ἐκθέσεις γιά τήν ἀνεξάρτητη, δημιουργική δράση τῶν ἐπαναστατημένων ἀνθρώπων.

Οἱ Μαρξιανές ἐκθέσεις ταξινομοῦνται, σ' ἕνα βαθμό πού προκαλεῖ κατάπληξη, στήν ἐπίσημη μορφή ἱστοριογραφίας. οἱ λαϊκές πτυχές τῆς ἐπανάστασης διαστρεβλώνονται συχνά γιά νά συμφωνοῦν μ' ἕνα προκαθορισμένο κοινωνικό πλαίσιο. Οἱ ἐργάτες ἔχουν σταθερά ἀναλάβει τόν ἱστορικό τους «ρόλο», οἱ άγρότες ἕνα δικό τους «ρόλο», οἱ διανοούμενοι καί τό Κόμμα τούς δικούς τους «ρόλους». Ἡ ζωτική, συχνά ἀποφασιστική, δραστηριότητα τῶν λεγόμενων, «μεταβατικῶν τάξεων», ὅπως οἱ ἐργάτες πού ἔχουν ἀγροτική καταγωγή ἤ τά *ντεκλασσέ* στοιχεῖα, συνήθως ἀγνοοῦνται. Χάρη στήν ὑπεραπλουστευμένη κακοποίηση του τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητας, αὐτός ὁ τύπος ἱστοριογραφίας ἀφήνει ὁλότελα ἀνεξήγητες' πολλές κρίσιμες πλευρές τῶν παλιῶν καί τῶν σημερινῶν ἐπαναστάσεων. Τά γεγονότα ἀποκτοῦν μιάν

ἀκαδημαϊκή μορφή πού συναρμολογεῖται ἀπό προγράμματα, ἰδεολογικές συγκρούσεις καί, φυσικά, ἀπό πανταχοῦ παρόντες «ἡγέτες».

Στήν ἐξέγερση τῆς Κροστάνδης, οἱ «μάζες» εἶχαν τό θράσος νά μποῦν ξανά στήν ἱστορική σκηνή, ὅπως πραγματικά τό ἔκαναν 4 χρόνια νωρίτερα τό Φλεβάρη καί τόν Ὀκτώβρη. Στήν πραγματικότητα, ἡ ἐξέγερση σημάδεψε τό ἀποκορύφωμα καί τό τέλος τοῦ *λαϊκοῦ* κινήματος στή Ρώσικη Ἐπανάσταση – ἕνα κίνημα στό ὁποῖο τό Μπολσεβίκικο κόμμα δέν εἶχε βασικά ἐμπιστοσύνη καί πού ξεδιάντροπα χειραγώγησε.

Ἡ ἀνατροπή τοῦ Τσαρισμοῦ τό Φλεβάρη τοῦ 1917 – μιά αὐθόρμητη ἐπανάσταση στήν ὁποία κανένα ἀπ' τά Σοσιαλιστικά Κόμματα καί φράξιες δέν ἔπαιξε ἕνα σημαντικό ρόλο – ἄνοιξε τό δρόμο γιά ἕνα σαρωτικό λαϊκό κίνημα· ἔχοντας συντρίψει αἰωνόβιους θεσμούς μέσα σέ λίγες μέρες, οἱ ἐργάτες κι οἱ ἀγρότες ἄρχισαν νά δημιουργοῦν *μέ δική τους* πρωτοβουλία νέες, ὁλότελα ἐπαναστατικές, φόρμες.

Οἱ ἱστορικές ἐκθέσεις γιά τήν ἐπανάσταση σπάνια μᾶς λένε ὅτι στίς πόλεις, οἱ πιό σημαντικές ἀπ' αὐτές δέν ἦταν τά σοβιέτ ἀλλά μᾶλλον οἱ ἐργοστασιακές ἐπιτροπές: ἐργατικά σώματα πού δημιουργήθηκαν κι ἐλέγχονταν ἀπ' τίς συνελεύσεις τῶν ἐργατῶν στόν τόπο δουλειᾶς. Στά χωριά, ἐκεῖνα πού χαρακτηρίζονται συνήθως σά «σοβιέτ» ἀντιστοιχοῦσαν περισσότερο μέ τοπικές ἐπιτροπές ἀγροτῶν, πού βασίζονταν στίς λαϊκές συνελεύσεις. Καί στίς δυό περιπτώσεις, οἱ ἐπιτροπές ἦταν πραγματικά *ὀργανικά* κοινωνικά σώματα, κατάλληλα νά διευθύνουν ἄμεσες δημοκρατικές φόρμες. Ἀντίθετα, τά περιφερειακά σοβιέτ ἦταν βασικά κοινοβουλευτικά σώματα, δομημένα σάν ἔμμεσες ἤ «ἀντιπροσωπευτικές» λεγόμενες πολιτικές ἱεραρχίες. Αὐτά κατέληγαν σέ ἀπομακρυσμένα ἐθνικά συνέδρια τῶν σοβιέτ, τά ὁποῖα ἔλεγχε μιά ἐκλεγμένη ἐκτελεστική ἐπιτροπή.

Ἡ κοινωνική ἱστορία τῆς Ἐπανάστασης περιστράφηκε γύρω ἀπ' τή μοίρα τῶν ἐργοστασιακῶν ἐπιτροπῶν καί τῶν

συνελεύσεων τῶν χωριῶν, ὄχι ἁπλῶς γύρω ἀπ' τούς συγκρουόμενους στρατούς καί τίς διαμάχες ἀνάμεσα στούς Μπολσεβίκους καί στούς πολιτικούς τους ἀντιπάλους. Οἱ ἐργοστασιακές ἐπιτροπές ἀπαίτησαν καί, γιά ἕνα σύντομο χρονικό διάστημα, ἀπόκτησαν πλήρη ἔλεγχο πάνω στή βιομηχανική διαδικασία. Ὁ Λένιν δέν τούς εἶχε καμιά ἐμπιστοσύνη μετά τόν Ὀκτώβρη. Ὄχι ἀργότερα ἀπ' τό Γενάρη τοῦ 1919, δυό μόνο μῆνες μετά τή «νομοθετική θέσπιση» τοῦ ἐργατικοῦ ἐλέγχου στά ἐργοστάσια, ὁ ἡγέτης τῶν Μπολσεβίκων κινήθηκε ἐνεργώντας σέ ἀνοιχτή ἀντίθεση μέ τίς ἐπιτροπές. Κατά τή γνώμη τοῦ Λένιν, ἡ ἐπανάσταση ἀπαιτοῦσε «γιά χάρη ἀκριβῶς τῶν ἴδιων τῶν συμφερόντων τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅπως οἱ μάζες ὑπακούουν τυφλά στή θέληση τῶν ἡγετῶν τῆς ἐργασιακῆς διαδικασίας». Ἔτσι οἱ ἐπιτροπές ἀπογυμνώθηκαν ἀπό ὁποιαδήποτε λειτουργία μέσα στή βιομηχανική διαδικασία, σ' ἕνα αὐξανόμενο βαθμό, οἱ ἐξουσίες τους μεταβιβάστηκαν στό συνδικάτο καί τελικά οἱ ἐξουσίες τοῦ συνδικάτου μεταφέρθηκαν σχεδόν ὁλοκληρωτικά στά χέρια διευθυντῶν, πού εἶχαν διοριστεῖ ἀπ' τό κράτος. Ὁ ἐργατικός ἔλεγχος ἀποκηρύχθηκε μέ ὀξύτητα ὄχι μόνο σάν «ἀνεπαρκής», «χαοτικός», καί «ἀνεφάρμοστος», ἀλλά καί σά «μικροαστικός» καί σάν «ἀναρχοσυνδικαλιστική παρέκκλιση».

Στήν ἐπαρχία, ἡ πολιτική τῶν Μπολσεβίκων σημαδεύτηκε ἀπό μιά δυσπιστία ἀπέναντι στίς συνεργατικές καί τίς κομμοῦνες – κι ἀπό μιά ἐπέκταση τῆς βίαιης ἐπίταξης τροφίμων. Ὅπως ἔχω δείξει ἀλλοῦ, ἡ προτιμούμενη ἀπ' τό Λένιν, περισσότερο «σοσιαλιστική» μορφή γεωργικῆς ἐπιχείρησης ἀντιπροσωπευόταν ἀπό τό Κρατικό Ἀγρόκτημα· δηλαδή, ἕνα γεωργικό ἐργοστάσιο στό ὁποῖο τό κράτος κατεῖχε τήν ἰδιοκτησία τῆς γῆς καί τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων, διορίζοντας διευθυντές οἱ ὁποῖοι προσελάμβαναν χωρικούς, πού πληρώνονταν σέ ἡμερομίσθια βάση[2]. Στά 1920, οἱ Μποσλεβίκοι εἶχαν ἀπομονωθεῖ ὁλότελα ἀπ' τήν ἐργατική τάξη καί τήν ἀγροτιά, ἕνα γεγονός πού ὁ Λένιν ἀναγνώρισε

ἀνοιχτά. Ἀκόμα καί τά σοβιέτ εἶχαν συρικνωθεῖ σ' ἕνα πολιτικό κύτταρο, ἀπογυμνωμένο ἀπό κάθε περιεχόμενο. Ἡ πολιτική ζωή, ἡ δημόσια ἔκφραση κι ἡ λαϊκή δραστηριότητα εἶχαν ἀκινητοποιηθεῖ· ἡ Τσεκά, ἡ μυστική ἀστυνομία πού εἶχε ἱδρυθεῖ ἀπ' τόν Τζερζίνσκυ, γέμιζε τίς φυλακές καί τά στρατόπεδα συγκεντρώσεως μ' ἐπαναστάτες πού ἀντιτίθονταν στό καθεστώς. Οἱ πιό δυνατοί ρήτορες τῶν ἀνεξάρτητων σοβιετικῶν κομμάτων κι ὁμάδων ἐκτελοῦνταν, σέ ὁλοένα αὐξανόμενους ἀριθμούς, γιά τήν ἁπλή καί μόνο ἔκφραση ἀντίθετων ἀπόψεων. Οἱ πολιτικές πού διαμορφώθηκαν κάτω ἀπ' τήν ὑπαγόρευση τοῦ «Πολεμικοῦ Κομμουνισμοῦ», δημιούργησαν στίς πόλεις σχεδόν συνθῆκες λιμοῦ, μέ τό μπλοκάρισμα οὐσιαστικά κάθε ἀνταλλαγῆς ἀνάμεσα στήν πόλη καί στήν ἐπαρχία καί μέ τήν ἐπιβολή πιό ἀπαιτητικῶν ἐπιτάξεων πάνω στήν ἀγροτιά. Οἱ ἐργάτες κι οἱ ἀγρότες μπορεῖ νά νίκησαν στόν ἐμφύλιο πόλεμο, ἀλλά αὐτό πού εἶναι ἀπόλυτα βέβαιο εἶναι ὅτι ἔχασαν τήν ἐπανάσταση.

Μόνο μέσα σ' αὐτό τό πολιτικό κι οἰκονομικό πλαίσιο μποροῦμε νά καταλάβουμε τίς ἀπεργίες πού σάρωσαν τήν Πετρούπολη τό Φλεβάρη τοῦ 1921 καί τήν ἐξέγερση τῶν ναυτῶν τῆς Κροστάνδης. Ἡ φωνή τῆς Κροστάνδης ζητοῦσε μιά «Τρίτη Ἐπανάσταση τῶν ἀνθρώπων τοῦ μόχθου», ὄχι μιά ἀντεπανάσταση γιά τήν παλινόρθωση τοῦ παρελθόντος. Συντρίβοντας τήν ἐξέγερση, οἱ Μπολσεβίκοι κατόρθωσαν ὄχι μόνο νά ἐμποδίσουν μιά τρίτη ἐπανάσταση, ἀλλά καί ν' ἀνοίξουν τό δρόμο, γιά τό Σταλινικό καθεστώς. Ἀργότερα, ἡ ἱστορία ἔμελλε νά πάρει τή δική της ἄγρια ἐκδίκηση: πολλοί ἀπ' τούς Μπολσεβίκους, πού εἶχαν παίξει κάποιο ρόλο στήν καταστολή τῆς Κροστάνδης, ἔμελλε νά πληρώσουν μέ τήν ἴδια τους τή ζωή στίς αἱματηρές ἐκκαθαρίσεις τῆς δεκαετίας τοῦ '30.

Ἡ βασική ἀξία τοῦ ἔργου τῆς Μέτ εἶναι ἡ ὀπτική τοῦ λαϊκοῦ κινήματος, πού μᾶς προσφέρει, ἕνα κίνημα ἀπ' τό ὁποῖο ἐξαρτιέται τό ἀποτέλεσμα ὅλων τῶν ἐπαναστατικῶν ἐκρήξεων. Ὀδηγούμαστε ἀπ' τά συνέδρια τοῦ Κόμματος καί

τῶν σοβιέτ, ἀπ' τούς «ἡγέτες» καί τίς πολεμικές φράξιες, μέσα στήν ἴδια ἀκριβῶς τήν ψυχή τῆς ἐπαναστατικῆς διαδικασίας. Ἀποκτοῦμε μιά αἴσθηση τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν πού κυκλοφοροῦν στούς δρόμους καί στούς στρατῶνες· μεταφερόμαστε στίς μοριακές διαδικασίες τοῦ κινήματος στή βάση· ἐρχόμαστε σέ ἐπαφή μέ τό θαυμαστό πνεῦμα τοῦ λαϊκοῦ αὐτοσχεδιασμοῦ, τόν ἐνθουσιασμό καί τήν ἐνεργητικότητα, πού σημαδεύουν τόν ἐπαναστατημένο λαό πού ἔχει κινητοποιηθεῖ. Γι' αὐτούς τούς λόγους ναί, γι αὐτούς καί μόνο τό σύντομο ἔργο τῆς Μέτ ἀξίζει νά διαβαστεῖ προσεκτικά, γιατί ἐκεῖνο πού διακυβεύεται στήν ἔκθεσή της γιά τήν Κροστάνδη δέν εἶναι μόνον ἡ Ρώσικη Ἐπανάσταση, ἀλλά κι ἡ ἴδια ἀκριβῶς ἡ ἰδέα τῆς ἐπανάστασης καθαυτῆς.

Τό Μπολσεβίκικο κόμμα δέν «ἔκανε» τή Ρώσικη Ἐπανάσταση· *κυριάρχησε* πάνω στήν ἐπανάσταση κι ἔτσι τή στραγγάλισε. Ἄν καί δέν ἔπαιξε κανένα ρόλο τό Φλεβάρη τοῦ 1917, ὅταν ανατράπηκε ὁ Τσαρισμός, τόν Ὀκτώβρη, 8 μῆνες ἀργότερα, τό κομμα κατέλαβε τήν ἐξουσία γιά τόν ἑαυτό του, ὄχι γιά λογαριασμό τῶν σοβιέτ ἤ τῶν ἐργοστασιακῶν ἐπιτροπῶν. Δέ χωράει ἀμφιβολία πώς οἱ συνειδητές ἐπαναστατικές ὀργανώσεις ἦταν ἀπαραίτητες στά 1917, ἤ, τουλάχιστον, ἐνεργητικές ὁμάδες ἐπαναστατῶν. Τό πραγματικό πρόβλημα, ὅμως, ἦταν τό ἄν αὐτές οἱ ἐπαναστατικές ὁμάδες μποροῦσαν νά διαλυθοῦν μέσα στίς κοινωνικές φόρμες πού δημιούργησε ὁ ἐπαναστατημένος λαός (εἴτε ἦταν ἐργοστασιακές ἐπιτροπές ἤ σοβιέτ) ἤ ἄν μετατράπηκαν σέ μιά ξεχωριστή ἐξουσία πάνω σ' αὐτές τίς κοινωνικές φόρμες, χειραγωγώντας καί τελικά καταστρέφοντάς τες. Τό Μπολσεβίκικο κόμμα ἦταν ἀνίκανο, ἀπ' τήν ἴδια του τή δομή, ν' ἀκολουθήσει τήν πρώτη κατεύθυνση ἡ ἱεραρχική, συγκεντρωτική δομή του, γιά νά μή μιλήσουμε γιά τή νοοτροπία τῶν ἡγετῶν του, εἶχε ἁπλῶς μετατρέψει τό κόμμα σ' ἕνα εἴδωλο τοῦ ἀστικοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, τήν ἀνατροπή τοῦ ὁποίου διεκδικοῦσε.

Στή διάρκεια τῶν ἀντιμαχιῶν πού ἔμελλε νά καθορίσουν

τή μοίρα τῶν ἐργοστασιακῶν ἐπιτροπῶν, ὁ ἀριστερός κομμουνιστής Ὀσσίνσκυ προειδοποίησε τό κόμμα του: «Ὁ Σοσιαλισμός κι ἡ σοσιαλιστική ὀργάνωση πρέπει νά οἰκοδομηθοῦν ἀπ' τό ἴδιο τό προλεταριάτο, διαφορετικά δέ θά οἰκοδομηθοῦν ποτέ· στή θέση τους θά οἰκοδομηθεῖ κάτι ἄλλο – ὁ κρατικός καπιταλισμός».

Αὐτή ἡ προειδοποίηση, πού ἔγινε στίς πρῶτες μέρες τῆς ἐπανάστασης, ὑπῆρξε προφητική. Θά 'ταν ὁλότελα παράλογο τό νά ὑποστηρίξουμε ὅτι μπορεῖ νά θεωρηθεῖ σάν «ἐργατικό κράτος» ἕνας κρατικός μηχανισμός πού στερεῖ τούς ἐργάτες ἀπό ὁποιοδήποτε ἔλεγχο πάνω στήν κοινωνία. Στήν πραγματικότητα, ὡς τά 1917, ὅλες οἱ βασικές φράξιες τοῦ Ρώσικου Μαρξιστικοῦ κινήματος πίστευαν ὅτι ἡ Ρωσία ἀντιμετώπιζε μιά ἀστική ἐπανάσταση. Πέρα ἀπ' τίς ὀργανωτικές ἀντιλήψεις, οἱ διαφωνίες ἀνάμεσα στούς Μπολσεβίκους καί τούς Μενσεβίκους περιστρέφονταν πρωταρχικά γύρω ἀπ' τόν *πολιτικό* ρόλο τῶν ἐργατῶν, καί τῶν ἀγροτῶν στήν ἐπερχόμενη ἀναταραχή. Ζητώντας μιά «δημοκρατική δικτατορία τοῦ προλεταριάτου καί τῆς ἀγροτιᾶς», οἱ Μπολσεβίκοι ζητοῦσαν βασικά ἀπ' τούς καταπιεζόμενους ἕνα πολιτικά κυρίαρχο ρόλο. Οἱ Μενσεβίκοι, μέ τή σειρά τους, υἱοθέτησαν βασικά τήν ἄποψη ὅτι ἡ Ρωσία χρειαζόταν μιά δημοκρατική, κοινοβουλευτική δημοκρατία, τήν ὁποία θά κυβερνοῦσαν τά ἀστικά κόμματα. Καμιά ἀπ' τίς δυό σοσιαλδημοκρατικές φράξιες δέν ἦταν τόσο ἀφελής ὥστε νά πιστεύει πώς ἡ καθυστερημένη, ἀγροτική Ρωσία ἦταν προετοιμασμένη γιά μιά «προλεταριακή δικτατορία» κι' ἀκόμα λιγότερο γιά τό σοσιαλισμό.

Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπανάστασης τοῦ Φλεβάρη, ὅμως, ἔκανε τό Λένιν νά ἀλλάξει στάση, ἀναφορικά μέ τή θέση του ὑπέρ μιᾶς «προλεταριακῆς δικτατορίας», μιά τοποθέτηση πού ἐκφράζεται στό περίφημο σύνθημα: «Ὅλη ἡ ἐξουσία στά σοβιέτ!». Ὅσο σημαντική κι ἄν ὑπῆρξε αὐτή ἡ στροφή, δέν ἦταν ἑδραιωμένη σέ καμιά πεποίθηση τοῦ Λένιν, πώς ἡ Ρωσία ἦταν ξαφνικά ἕτοιμη γιά ἕνα «ἐργατικό κράτος». Ἀκρι-

θῶς τό ἀντίθετο: ὁ Λένιν ἔβλεπε μιά «προλεταριακή ἐπανάσταση» στή Ρωσία, πρωταρχικά, σάν ἕνα ἐρέθισμα γιά τό ξέσπασμα σοσιαλιστικῶν ἐπαναστάσεων στίς βιομηχανοποιημένες, συντριμμένες ἀπ' τόν πόλεμο, χῶρες τῆς Δύσης κι ἰδιαίτερα στή Γερμανία. Γιά τό Λένιν, ὁ πόλεμος εἶχε ἀνοίξει τήν προοπτική τοῦ ξεσπάσματος ἐπαναστάσεων στό ἐξωτερικό – ἐπαναστάσεις πού θά μποροῦσε νά τούς δώσει τό ἔναυσμα μιά «προλεταριακή ἐπανάσταση» στή Ρωσία! Σέ καμιά περίπτωση δέν αὐταπατόταν πώς ἕνα «ἐργατικό κράτος» ἤ ὁ «σοσιαλισμός», μποροῦσαν νά οἰκοδομηθοῦν μέσα στά ὅρια μιᾶς χώρας ὅπου τήν πρωτοκαθεδρία κατεῖχε ἡ γεωργία.

Ἡ ἧττα τῆς ἐξέγερσης τοῦ Σπάρτακου στό Βερολίνο, τό Γενάρη τοῦ 1919, ἄφησε τή Ρώσικη Ἐπανάσταση ὁλότελα ἀπομονωμένη. Ξέχωρα ἀπό τήν πομπώδικη φρασεολογία τοῦ νέου Σοβιετικοῦ καθεστῶτος, παρά τίς κόκκινες σημαῖες του καί τή φανερή ἐχθρότητα τῶν παραδοσιακῶν ἀρχουσῶν τάξεων, στό ἐσωτερικό καί στό ἐξωτερικό, ἀπέναντί του, παραμένει ἀληθινό τό γεγονός ὅτι ἡ ἐπανάσταση ὀπισθοδρομοῦσε σ' ἕνα ἀστικό ἐπίπεδο, σ' ἕνα αὐξανόμενο βαθμό, γιατί ἦταν ἀδιανόητο νά μποροῦσε νά προχωρήσει πέρα ἀπ' τίς καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις, μιά ἀπομονωμένη, οἰκονομικά ὑποανάπτυκτη χώρα, πού πολιορκοῦνταν ἀπό κάθε μεριά ἀπό πολιτικούς ἐχθρούς.

Ἀλλά ποιά *μορφή* καπιταλιστικῶν κοινωνικῶν σχέσεων δημιούργησε ἡ Ὀκτωβριανή Ἐπανάσταση; Αὐτό ἔμελλε νά παραμείνει ἕνα μπερδεμένο πρόβλημα. Ἡ ἐπανάσταση εἶχε ἐξαλείψει τήν παραδοσιακή Ρώσικη ἀστική τάξη καί πολλούς ἀπ' τούς πολιτικούς της θεσμούς. Εἶχε ἐθνικοποιήσει τή γῆ κι ὁλόκληρη τή βιομηχανία, μιά πράξη πού δέν εἶχε κανένα προηγούμενο στή σύγχρονη Εὐρωπαϊκή Ἱστορία. Ἀργότερα, τό σοβιετικό καθεστώς ἔμελλε νά εἰσαγάγει τήν «σχεδιασμένη παραγωγή». Ὅλες αὐτές οἱ ἀλλαγές στίς πρῶτες δεκαετίες τοῦ 20οῦ αἰώνα θεωροῦνταν σάν ἀσυμβίβαστες μέ τόν καπιταλισμό, παρόλο πού ὁ Ἔνγκελς, στό *Ἀντιντύ-*

ρινγκ, εἶχε παίξει μηχανικά μέ τή θεωρητική πιθανότητα ὅτι θά μποροῦσαν νά συμβοῦν μέσα σ' ἕνα ἀστικό πλαίσιο.

Τά προβλήματα πού γέννησε ἡ 'Οκτωβριανή 'Επανάσταση περιπλέχθηκαν παραπέρα ἀπ' τήν ὁρολογία τῶν ἴδιων τῶν Μπολσεβίκων. 'Ο Λένιν εἶχε περιγράψει ποικιλόμορφα τό Σοβιετικό κράτος σάν «κρατικοκαπιταλιστικό», «ἐργατικό κράτος» κι «ἀγροτικό κράτος μέ γραφειοκρατικές διαστρεβλώσεις», ἀκολουθούμενος ἀπ' τήν ἠλίθια περιγραφή τοῦ Τρότσκυ γιά τή Σταλινική δικτατορία σάν ἕνα «ἐκφυλισμένο ἐργατικό κράτος». 'Ο Λένιν ἐπίσης περιέπλεξε τό πρόβλημα περιγράφοντας ὠμά τό σοσιαλισμό σάν «τίποτα παραπάνω ἀπό ἕνα κρατικοκαπιταλιστικό μονοπώλιο *πού δημιουργήθηκε γιά νά ὠφελήσει ὁλόκληρο τό λαό*». 'Ετσι, στά πρῶτα χρόνια τοῦ Σοβιετικοῦ καθεστῶτος, ἦταν δύσκολο, ὄχι μόνο νά γίνουν παραλληλισμοί τοῦ κρατικοῦ καπιταλισμοῦ μέ ἀντίστοιχά του σ' ὁποιαδήποτε ἄλλη καπιταλιστική χώρα, ἀλλά καί νά γίνει διάκριση ἀνάμεσα σ' αὐτόν καί στό «σοσιαλισμό».

Σήμερα, μετά ἀπό μισό αἰῶνα καπιταλιστικῆς ἀνάπτυξης, ἔχουμε ἕνα μεγαλύτερο πλεονέκτημα. Μποροῦμε νά δοῦμε ὅτι, ἐκτός ἀπό τούς λίγους μῆνες πού ἔλεγχαν τή βιομηχανία οἱ ἐργοστασιακές ἐπιτροπές, ἡ Ρώσικη 'Επανάσταση σέ καμιά περίπτωση δέν ξεπέρασε ἕνα ἀστικό κοινωνικό καί οἰκονομικό πλαίσιο. 'Η ἐμπορευματική παραγωγή κι ἡ οἰκονομική ἐκμετάλλευση ἦταν μοιραῖο νά ἐπικρατήσουν μετά τήν 'Οκτωβριανή 'Επανάσταση, στόν ἴδιο βαθμό πού ἐπικρατοῦσαν καί πρίν. Οἱ ἐργάτες κι οἱ ἀγρότες ἔμελλε νά μήν ἔχουν κανένα ἔλεγχο πάνω στή Σοβιετική κοινωνία, ὅπως ἀκριβῶς δέν εἶχαν κανένα πάνω στήν Τσαρική κοινωνία. Ξέρουμε ἐπίσης ὅτι ἡ ἐθνικοποίηση τῆς βιομηχανίας κι ἡ σχεδιασμένη παραγωγή συμβιβάζονται τέλεια μέ τίς ἀστικές κοινωνικές σχέσεις. 'Η ἱστορική τάση τοῦ βιομηχανικοῦ καπιταλισμοῦ βρισκόταν πάντα πρός τήν κατεύθυνση τῆς συγκεντροποίησης τοῦ κεφαλαίου, τῆς ἀνάπτυξης τοῦ μονοπώλιου, τῆς συγχώνευσης τῆς βιομηχανίας μέ τό κράτος,

τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδιασμοῦ καί τέλος τῆς αὐξανόμενης ἐξουσίας ἑνός γραφειοκρατικοῦ μηχανισμοῦ πάνω στήν οἰκονομική καί πολιτική ζωή.

Εἶναι εἰρωνικό τό ὅτι, ἄν ὁ Τρότσκυ εἶχε ἁπλῶς ἀκολουθήσει τήν ἴδια του τήν ἀντίληψη, γιά τή «συνδυασμένη ἀνάπτυξη», ὡς τίς λογικές της συνέπειες, πιθανόν νά εἶχε καταλάβει πῶς ἀναπτύχθηκε αὐτή ἡ τάση στή Ρωσία. Εἶδε (πολύ σωστά) ὅτι ἡ Τσαρική Ρωσία, ἕνας νεοφερμένος στήν Εὐρωπαϊκή ἀστική ἀνάπτυξη, ἀπόκτησε ἀναγκαστικά τίς πιό ἀναπτυγμένες βιομηχανικές καί ταξικές φόρμες ἀντί ν' ἀνακεφαλαιώσει ἀπ' τήν ἀρχή ὁλόκληρη τήν ἀστική ἀνάπτυξη. Παραγνώρισε νά ἐξετάσει ὅτι ἡ Ρωσία, συντριμμένη ἀπό μιά τρομερή ἐσωτερική ἀναταραχή, πού ἀπογύμνωσε τίς *παραδοσιακές* ἀστικές καί τσιφλικάδικες τάξεις, πιθανόν νά ἀκολουθοῦσε ἔτσι μιά παράλληλη κατεύθυνση μ' ἐκείνη πού ἀκολουθοῦσε ἡ καπιταλιστική ἀνάπτυξη στόν ὑπόλοιπο κόσμο – πράγμα πού ἦταν βέβαιο, μετά ἀπ' τήν ἀποστέρηση τῶν ἐργατῶν καί τῶν ἀγροτῶν ἀπ' τόν ἔλεγχό τους πάνω στά ἐργοστάσια καί τή γῆ ἀπ' τή νέα γραφειοκρατία. Ὑπνωτισμένος ἀπ' τήν ἀνόητη φόρμουλα «ἡ ἐθνικοποιημένη ἰδιοκτησία εἶναι ἀντίθετη μέ τόν καπιταλισμό», ὁ Τρότσκυ δέν κατόρθωσε ν' ἀναγνωρίσει ὅτι ὁ ἴδιος ὁ μονοπωλιακός καπιταλισμός *τείνει νά συγχωνευτεῖ μέ τό κράτος μέ βάση τή δική του ἐσώτερη διαλεκτική, πού συνεπάγεται τή συγκέντρωση τοῦ κεφαλαίου σέ ὁλοένα καί λιγότερες ἐπιχειρήσεις*. Ὁ παραλληλισμός πού ἔκανε ὁ Λένιν ἀνάμεσα στό «σοσιαλισμό» καί τόν κρατικό καπιταλισμό ἔγινε ἔτσι μιά φοβερή πραγματικότητα κάτω ἀπ' τόν Στάλιν: Μιά μορφή κρατικοῦ καπιταλισμοῦ πού δέν «ὠφελεῖ ὁλόκληρο τό λαό».

Βασικά, ἡ πηγή τῆς σύγχυσης πού ἀφορᾶ τή «φύση» τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος στή Ρωσία – τό περίφημο «Ρώσικο ζήτημα» – βρίσκεται στήν ἀτέλεια τῆς Μαρξιανῆς οἰκονομικῆς ἀνάλυσης. Γράφοντας στά μέσα τοῦ 19ου αἰώνα, ὁ Μάρξ ἦταν ἐξοικειωμένος μόνο μέ 2 φάσεις τῆς καπιταλιστικῆς ἀνάπτυξης: τό μερκαντιλισμό καί τό «φιλελεύθερο» βιομη-

χανικό καπιταλισμό. Παρόλο πού τό *Κεφάλαιο* σκιαγραφεῖ θαυμάσια τήν ἐμφάνιση τοῦ βιομηχανικοῦ καπιταλισμοῦ μέσα ἀπό τόν μερκαντιλισμό (Σ.τ Μ. ἐμποροκρατία) ἡ ἐξέταση σταματάει ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου πρέπει ν' ἀρχίσει ἀπό μᾶς, ἕναν αἰώνα ἀργότερα. Μποροῦμε νά δοῦμε ὅτι ἡ συγκέντρωση τοῦ κεφαλαίου προχωρεῖ σέ μιά νέα φάση: τήν *ἀνακύκληση* τοῦ κεφαλαίου. Ἡ «ἐλεύθερη ἀγορά» μετατρέπεται σέ μονοπωλιακή καί τελικά σέ μιά ἀγορά πού χειραγωγεῖται ἀπ' τό κράτος. Ἡ «ἀναρχία τῆς παραγωγῆς» (γιά νά χρησιμοποιήσουμε τή φράση τοῦ Ἔνγκελς) παραχωρεῖ τή θέση της στή διευθυνόμενη, «σχεδιασμένη» οἰκονομία, ἕνα σύστημα προγραμματισμοῦ πού ἔχει δημιουργηθεῖ ὄχι μόνο γιά ν' ἀποτρέπει τίς οἰκονομικές κρίσεις, ἀλλά καί νά προωθεῖ τήν συσσώρευση τοῦ κεφαλαίου. Ὁ καπιταλισμός ἀκολουθεῖ τή διαλεκτική του μ' ἕνα σχεδόν κλασσικό Χεγκελιανό τρόπο: ἀπ' τήν ἐλεγχόμενη ἀπ' τό κράτος οἰκονομία, πού εἰσήγαγε ὁ μερκαντιλισμός, στήν «ἐλεύθερη οἰκονομία», πού ἑδραίωσε ὁ βιομηχανικός καπιταλισμός καί ξανά πίσω σέ νεομερκαντιλιστικές μορφές, σ' ἕνα νέο ὅμως ἐπίπεδο πού γέννησε ἡ τεχνολογική καί βιομηχανική ἀνάπτυξη. Δέν θά μπορούσαμε νά περιμένουμε ἀπ' τό Μάρξ ν' ἀκολουθήσει αὐτή τή διαλεκτική ὡς τίς λογικές της συνέπειες πρίν ἀπό ἕνα αἰώνα· γιά μᾶς τό νά ἀγνοήσουμε αὐτό, ἕναν αἰώνα ἀργότερα, θά 'ναι μιά θεωρητική μυωπία τοῦ χειρότερου εἴδους.

Ἡ ἀνάπτυξη πρός τόν κρατικό καπιταλισμό ἐμφανίζεται σά μιά *τάση* στή Δύση κι ἐξαιτίας πρωταρχικά τῶν πρώιμων οἰκονομικῶν καί πολιτικῶν μορφῶν, συνεχίζει νά ἐξασκεῖ μιά ἰσχυρή ἐπίδραση πάνω στούς κοινωνικούς θεσμούς. Παρόλο πού φθείρονται μέ γρήγορο ρυθμό, οἱ ἀντιλήψεις τῆς «ἐλεύθερης ἀγορᾶς» καί τοῦ «κυρίαρχου ἀτόμου» ἐξακολουθοῦν νά διαποτίζουν τίς οἰκονομικές σχέσεις στήν Εὐρώπη καί τήν Ἀμερική. Στή Ρωσία καί σέ πολλές περιοχές τοῦ «Τρίτου Κόσμου», ὅμως, ὁ κρατικός καπιταλισμός παίρνει μιά ὁλοκληρωμένη μορφή, γιατί οἱ ἐπαναστάσεις μαγεύ-

ονται άπ' τό παρελθόν, όδηγώντας στήν καταστροφή τών παλιών άρχουσών τάξεων καί θεσμών. Ό «σοσιαλισμός» μέ τήν παραδεγμένη Μαρξιανή του μορφή, τείνει νά γίνει ίδεολογία μέ τήν πιό στενή έννοια τοῦ ὅρου ἐπειδή ἀκριβῶς, ὅπως παρατήρησε ὁ Λένιν, ἕνα πολύ μεγάλο μέρος ἀπ' τό Μαρξιανό σοσιαλισμό μπορεῖ νά ταυτιστεῖ μέ τόν κρατικό καπιταλισμό. Ἡ ἀποδοχή τοῦ κράτους ἀπ' τό Μάρξ – ἡ «προλεταριακή δικτατορία», τό «σοσιαλιστικό κράτος» – γίνεται τό μέσο μέ τό ὁποῖο τό μεγάλο σοσιαλιστικό ὅραμα μεταμορφώνεται σ' ἕνα ὁλότελα ἀντιδραστικό θέαμα: τίς κόκκινες σημαῖες πού σκεπάζουν τό φέρετρο τῆς λαϊκῆς ἐπανάστασης.

Τί θά συνέβαινε ἄν εἶχε πετύχει ἡ Κροστάνδη; ὁπωσδήποτε θά εἴχαμε ἀπαλλαγεῖ ἀπό μιά Σταλινική ἀνάπτυξη, μιά ἀνάπτυξη πού μετάτρεψε ὁλόκληρο τό παγκόσμιο Κομμουνιστικό κίνημα σ' ἕνα ὄργανο διεθνοῦς ἀντεπανάστασης. Τελικά, δέν ἦταν μόνο ἡ Ρωσία πού ὑπέφερε τρομακτικά, ἀλλά κι ἡ ἀνθρωπότητα σά σύνολο. Ἡ κληρονομιά πού μᾶς ἄφησε ὁ Μπολσεβικισμός, μέ τή μορφή τοῦ Σταλινισμοῦ, τοῦ Τροτσκισμοῦ καί τοῦ Μαοϊσμοῦ, ἔχει ἀνακόψει τήν ἐπαναστατική σκέψη καί πράξη στόν ἴδιο βαθμό πού τό ἔχουν κάνει οἱ προδοσίες τῶν ρεφορμιστικῶν πτερύγων τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος.

Μιά νίκη τῶν ναυτῶν τῆς Κροστάνδης θά μποροῦσε ἐπίσης νά ἔχει ἀνοίξει μιά νέα προοπτική γιά τή Ρωσία – μά μεικτή κοινωνική ἀνάπτυξη, πού θά συνδύαζε τόν ἐργατικό ἔλεγχο στά ἐργοστάσια μέ μιά ἀνοικτή ἀγορά στά γεωργικά ἀγαθά, βασισμένη σέ μιά μικρῆς κλίμακας γεωργική οἰκονομία καί σέ ἐθελοντικές ἀγροτικές κομμοῦνες. Ὁπωσδήποτε, μιά τέτοια κοινωνία στήν ὑπανάπτυκτη ἀγροτική Ρωσία δέ θά μποροῦσε νά σταθεροποιηθεῖ δίχως ἐξωτερική βοήθεια· ἀλλά μιά τέτοια βοήθεια θά ἦταν δυνατή μόνον ἄν τό ἐπαναστατικό κίνημα, στήν Εὐρώπη καί τήν Ἀσία, ἀναπτυσσόταν ἐλεύθερα δίχως ἐπεμβάσεις ἀπό μέρους τῆς Τρίτης Διεθνοῦς. Ὁ Σταλινισμός ἀπόκλεισε ἐκ τῶν προτέρων αὐτή

τήν πιθανότητα. Στά τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ '20, ὅλα οὐσιαστικά τά τμήματα τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς εἶχαν γίνει ὄργανα τῆς Σταλινικῆς πολιτικῆς, πού ἀποτελοῦσαν ἀντικείμενο ἀγοροπωλησίας σέ ἀντάλλαγμα στρατιωτικῶν συμμαχιῶν μέ τίς καπιταλιστικές δυνάμεις.

Ἡ καταστολή τῆς Κροστάνδης τό Μάρτη τοῦ 1921, ὑπῆρξε μιά πράξη ἀπροκάλυπτης ἀντεπανάστασης, ὁ στραγγαλισμός τοῦ λαϊκοῦ κινήματος σέ μιά ἐποχή ὅπου ὁ Λένιν, ὁ Τρότσκυ κι ἄλλοι ἐπιφανεῖς Μπολσεβίκοι βρίσκονταν ἐπικεφαλῆς τῆς διακυβέρνησης τοῦ Σοβιετικοῦ καθεστῶτος. Τό νά μιλήσουμε, ὅπως κάνει ὁ Τρότσκυ, γιά τή «συνέχεια» τῆς Ρώσικης Ἐπανάστασης στή δεκαετία τοῦ '30, τό νά περιγράψουμε τή γραφειοκρατία σά φύλακα τῶν νικῶν τοῦ Ὀκτώβρη, τό ν' ἀποκαλέσουμε τό Σταλινισμό ἁπλῶς σά μιά «Θερμιδωριανή» ἀντίδραση – ὅλα αὐτά εἶναι καθαρές βλακεῖες Δέν ὑπάρχει οὔτε συνέχεια οὔτε Θερμιδώρ· ὑπῆρξε ἁπλῶς τό κάλυμα ἑνός ὁράματος πού εἶχε στραγγαλιστεῖ στά 1921 κι ἀκόμα νωρίτερα. Ἡ ἄνοδος τοῦ Στάλιν στήν ἐξουσία τόνισε ἁπλῶς μιά ἀντεπανάσταση πού εἶχε ἀρχίσει νωρίτερα. Πολύ πρίν ἀπ' τά 1927, ὅταν ἐκδιώχθηκε ἡ Τροτσκιστική ἀντιπολίτευση, ὅλες οἱ *κοινωνικές* κατακτήσεις εἶχαν χαθεῖ, στό μέτρο πού ἀφοροῦσαν τό Ρώσικο λαό. Ἀπ' αὐτό προερχόταν ἡ ἀδιαφορία τῶν ἐργατῶν καί τῶν ἀγροτῶν γιά τά ἀντισταλινικά ἀντιπολιτευτικά ρεύματα πού ὑπῆρχαν μέσα στούς κόλπους τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος

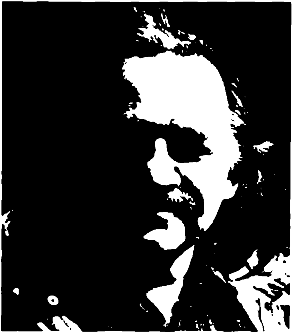
Ὅλες οἱ προϋποθέσεις γιά τό Σταλινισμό εἶχαν δημιουργηθεῖ μέ τήν ἥττα τῶν ναυτῶν τῆς Κροστάνδης καί τῶν ἀπεργῶν τῆς Πετρούπολης. Μπορεῖ νά προτιμήσουμε νά θρηνήσουμε αὐτά τά λαϊκά κινήματα, νά τιμήσουμε τόν ἡρωϊσμό τῶν θυμάτων, νά χαράξουμε τίς προσπάθειές τους στά χρονικά τῆς ἐπανάστασης. Ἀλλά πάνω ἀπ' ὅλα ἡ ἐξέγερση τῆς Κροστάνδης καί τό ἀπεργιακό κίνημα στήν Πετρούπολη πρέπει νά γίνουν κατανοητά – ὅπως θά καταλαβαίναμε τά διδάγματα ὅλων τῶν μεγάλων ἐπαναστάσεων – ἄν θέλουμε

νά συλλάβουμε τό περιεχόμενο τῆς ἴδιας τῆς ἐπαναστατικῆς διαδικασίας.

Σημειώσεις

1. Στήν Ἰσπανία (1936), στή Ρώσικη Ἐπανάσταση, στήν Παρισινή Κομμούνα, στήν ἐξέγερση τῶν ἐργατῶν τοῦ Παρισιοῦ, τόν Ἰούνη τοῦ 1848 κι ὄχι λιγότερο στις σημερινές ἐπαναστατικές ἀναταραχές, τά πιό δυναμικά στοιχεῖα ἦταν ἀκριβῶς τά μέλη αὐτῶν τῶν «μεταβατικῶν τάξεων». Στό παρελθόν, ἦταν βασικά τεχνίτες, ἐργάτες ἀγροτικῆς καταγωγῆς καί ντεκλασσέ, ἀντίθετα μέ τίς απόψεις τοῦ Μάρξ Σήμερα ἀποτελοῦνται ἀπό φοιτητές, νεολαίους ἀπ' ὅλες σχεδόν τίς τάξεις, διανοούμενους, ντεκλασσέ καί στόν «Τρίτο Κόσμο» ἀπό ἀκτήμονες ἐργάτες κι ἀγρότες

2. Βλέπε τό «Ἄκου Μαρξιστή», μπροσουρα τοῦ περιοδικοῦ «Ἄναρχος».

Ο Μάρραιη Μπούκτσιν είναι ο ιδρυτής του Ινστιτούτου Κοινωνικής Οικολογίας στο Κολλέγιο Γκόνταρ και καθηγητής τής Κοινωνικής Θεωρίας στό Κολλέγιο Ραμάπο. Είναι πολύ γνωστός πολιτικός ακτιβιστής καί συγγραφέας σπουδαίων έργων όπως **Ο Αναρχισμός μετά την Έποχη της Σπάνης** *και τά* **Όρια της Πόλης.** *Επίσης υπήρξε εκδότης τού περιοδικού* **Άναρχος.** *Τελευταίο του έργο είναι* **Οι Ισπανοί Αναρχικοί**